

Stenografični zapisnik

triintridesete seje

deželnega zbora kranjskega

v Ljubljani

dne 29. oktobra 1910.

Navzoči: Prvosednik: Deželni glavar Franc pl. Suklje. — Vladna zastopnika: C. kr. deželni predsednik baron Teodor Schwarz in c. kr. okrajni glavar Karol grof Künigl. — Vsi člani razun: Knezoškof dr. Anton Bonaventura Jeglič, ekszellenca Josip baron Schwegel, Ivan Knez in Josip Pogačnik. — Zapisnikarja: Dr. Karol baron Born in dr. Ivan Zajec.

Dnevni red:

1. Naznanila deželnozborskega predsedstva.
2. Poročilo finančnega odseka glede provizoričnega pobiranja deželnih priklad za leto 1911. (k prilogi 257.).
3. Volitev kuratorija in revizorjev za deželno banko.

Začetek seje ob 10. uri 10 minut dopoludne.

Stenographischer Bericht

der dreiunddreißigsten Sitzung

des krainischen Landtages

in Laibach

am 29. Oktober 1910.

Anwesende: Vorsitzender: Landeshauptmann Franz Edler von Suklje. — Regierungsvertreter: k. k. Landespräsident Freiherr Theodor Schwarz und k. k. Bezirkshauptmann Karl Graf Künigl. — Sämtliche Mitglieder mit Ausnahme von: Fürstbischof Dr. Anton Bonaventura Jeglič, Excellenz Josef Freiherr von Schwegel, Ivan Knez und Josef Pogačnik. — Schriftführer: Dr. Karl Freiherr von Born und Dr. Ivan Zajec.

Tagesordnung:

1. Mitteilungen des Landtagspräsidiums.
2. Bericht des Finanzausschusses, betreffend die provisorische Erhebung der Landesumlagen im Jahre 1911 (zur Beilage 257.).
3. Wahl des Kuratoriums und der Revisoren für die Landesbank.

Beginn der Sitzung um 10 Uhr 10 Minuten vormittags.

Deželni glavlar:

Konstatujem sklepčnost visoke zbornice in otvarjam sejo.

K točki:

1. Naznanila deželnozborskega predsedstva.

1. Mitteilungen des Landtagspräsidiums.

mi je naznaniti, da je gospod poslanec dr. Novak opravičil svojo odsotnost za današnjo sejo.

Posel zapisnikarjev prosim, da prevzameta gospoda poslanca dr. Zajec in zaradi odsotnosti gospoda poslanca dr. Novaka gospod baron Born.

(Zgodi se. — Geschichte.)

Preden preidemo k drugi točki dnevnega reda, bi jaz postavil na dnevni red poročilo upravnega odseka o nujnem predlogu gospoda poslanca Jarca in tovarišev glede na ohranitev spomenikov in varstvo domačije, ki se glasi (bere — liest):

„Deželni zbor skleni sledeče:

1.) Deželnemu odboru se naroča, da naj izdela čim prej zakonske načrte a) za varstvo izkopin, b) za ohranitev zgodovinskih spomenikov sploh, in c) za varstvo prirodnih lepote in značilnega lica naše dežele. V te zakonske načrte se naj sprejme določilo, da deželni zakoni prenehajo, ako se uveljavijo dotični državni zakoni.

2.) Preden predloži deželni odbor dotične zakone deželnemu zboru, naj zasliši mnenje centralne vlade o izdelanih načrtih.“

Prosim gospoda poročevalca Pibra, da uvede razpravo.

Poročevalec Piber:

Visoki zbor! Glavna in prva naša naloga je, da napredujemo.

Druga naša naloga pa je, da ohranimo, kar je dobrega in kar so varovala stoletja.

Varovalo se je sledeče:

- a) spomenike našega ljudstva in njegove originalne umetnosti, to se imenuje: domovinsko varstvo (Heimatschutz);
- b) spomenike naše narave v svoji naravni lepoti, to se imenuje varstvo narave (Naturschutz);
- c) spomenike naše slavne zgodovine, ki nas spominja na našo slavo — zgodovinsko varstvo (Historischer Schutz).

Govorim najprvo o zadnji točki, ki je najkrajša, to je o historičnem varstvu.

Drugod historično varstvo ne pride v debato, ker bogati graščaki, bogata dežela in bogati meceni ne zabranjujejo samo izvoza, temveč celo podpirajo uvoz.

Pri nas je stvar druga.

Mi moramo zabraniti tudi, da se naša siavna zgodovina in njeni spomeniki ne pokupujejo od močnejših tujih denarnih sil, in ljudstvo samo je poklicano, da zabrani s svojo zjedinjeno socialno denarno silo izvoz spomenikov svoje slave.

Zastopniki ljudstva pa smo dolžni svojemu ljudstvu tudi póttem zakona ohraniti njega slavo v spomenikih.

Naša zgodovinska slava ne sme iti iz dežele, ker smo jo kupili z ljudsko krvjo in ker je naš panir za prihodnjo slavo.

Dokaz, gospoda moja, vojne zastave in vojno orožje našega muzeja, ki imponirajo vsakemu tujcu in kažejo svetu junaštvo našega ljudstva.

Pa koliko imamo še spomenikov, koje hrani naša domovina, nepoznanih, in ki se bodo tekom časa še našli in so v nevarnosti, da nam jih tujec odnese in potem kaže — bivšo našo slavo in kulturo.

Preidem sedaj k spomenikom našega ljudstva, k domovinskemu varstvu.

Ti spomeniki so na polju umetnosti veliko bolj originalni in dragoceni kakor mi mislimo.

V tujih knjigah arhitekture se nahajajo slike naših kapelic, cerkva, vrat, oken, kmečkih hiš, kmečkih interierov, kmečkega pohištva, skrinj, omar, in to plava pod kozmopolitično zastavo.

Zbirati in ohraniti to dragoceno gradivo je naša dolžnost, ker je to vir narodnega čuta, narodne samostojnosti in narodnega ponosa.

Stalno ohraniti pa jih proti premoči moremo in moramo le póttem zakona. Društva „Heimatschutz“ so na Nemškem brezštevilna, brezštevilne knjige in brezštevilne podpore.

Končno pride še v poštev varstvo narave.

Prirodno lepoto in značilno lice naše dežele — Naturschutz — varovati, mora biti naša sveta dolžnost; seveda pri tem ne smemo prezreti tudi praktičnega momenta. — Malokatera dežela nudi toliko naravne lepote, kakor naša Kranjska. Ne bom našteval prirodnih lepote naše Gorenjske: Bleda, Bohinja, Savice . . ., ne na Notranjskem postojnske svetovnoznane jame. To opustim. — Varovati in čuvati pa moramo to lepoto kot last naroda.

Čim bolj bomo spoznavali lepoto naše domovine in slavo naše domovine, tem bolj jo bomo ljubili, tem bolj bomo skrbeli za povzdigo njenega blagra.

Raditega je pač popolnoma upravično, da se obrnemo na deželni odbor, naj se posvetuje z izvedenci, zlasti naj zasliši muzejsko ravnateljstvo ter predlagatelja tega nujnega predloga ter naj — in to so predlogi, katere stavljam v imenu upravnega odseka —

„1.) čim prej izdela potrebne zakonske načrte a) za varstvo izkopin, b) za ohranitev zgodovinskih spomenikov sploh, in c) v varstvo prirodnih lepote in značilnega lica naše dežele.

V te zakonske načrte se naj sprejme določilo, da deželni zakoni prenehajo, ako se uveljavijo dotični državni zakoni.

2.) Preden predloži deželni odbor dotične zakone deželnemu zboru, naj zasliši mnenje centralne vlade o izdelanih načrtih.“

Priporočam te predloge v imenu upravnega odseka visoki zbornici v sprejem. (Odobranje na levi. — Beifall links.)

Deželni glavar:

Otvorjam debato.

Ali se kdo prijavi k besedi?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, bomo takoj glasovali o predlogih upravnega odseka.

Gospodje, ki se strinjate s predlogi gospoda poročevalca, izvolite vstati.

(Zgodi se. — Geschieht.)

Sprejeto.

Sedaj bi postavil na dnevni red takoj volitev kuratorija deželne banke, ker pa še niso vse priprave gotove in poročilo še ni razmnoženo, moram to točko odložiti in bomo takoj prešli k točki dnevnega reda:

2. Poročilo finančnega odseka glede provizoričnega pobiranja deželnih priklad za leto 1911. (k prilogi 257.).

2. Bericht des Finanzausschusses, betreffend die provisorische Einhebung der Landesumlagen im Jahre 1911 (zur Beilage 257).

Prosim gospoda poročevalca, da uvede razpravo.

Poročevalec dr. Krek:

Visoka zbornica! Predlog finančnega odseka, ki ga priporočam, imate gospodje v rokah.

Prvi točki bi moral samo dodati še tisto omejitvev, katero smo letos sklenili glede na naklado na pivo. Usojam se predlagati, da bi se tudi dotična naklada, ki je gospodom znana, sprejela.

Deželni glavar:

Otvorjam generalno razpravo.

K besedi so oglašeni, in sicer „contra“ gospodje poslanci dr. Triller, dr. Tavčar in Gangl, „pro“ sedaj gospod poslanec grof Barbo.

Prvi pride torej do besede gospod poslanec dr. Triller.

Poslanec dr. Triller:

Visoka zbornica! Naš deželni zbor je v zadnjem času nekaka specialiteta med avstrijskimi deželnimi parlamenti, od tedaj namreč, odkar je postal naš deželni zbor pašalik Slovenske Ljudske Stranke. V čem obstoja politična specialiteta te visoke zbornice, to smo dokazali v tem zasedanju pri različnih debatah, in o tem ne bom nadalje govoril. Ampak, gospodje, tudi na g o s p o d a r s k e m polju bo v bližnji bodočnosti naš kranjski deželni zbor specialiteta med vsemi drugimi deželnimi zbori. Leta in leta je Slovenska Ljudska Stranka s hrupno obstrukcijo zabranjevala, da bi se ustavno-pravno rešil deželni proračun, in sedaj, ko je nastopilo po zaslugi Narodne-napredne stranke mirno delovanje deželnega zbora, sedaj pa skuša Slovenska Ljudska Stranka na drug način zabraniti to ustavno-pravno rešitev. Deželni proračun je bil to pot pravočasno predložen. Tri tedne ga ima-

mo v rokah, ampak do ustavne rešitve ne pridemo. In zakaj ne? Zato, ker se je morala veččastita večina finančnega odseka za več kakor osem dni preseliti v Belo Krajino, kjer je opravljala pač drugo delo na korist najmlajšemu državnemu poslancu, deželnemu odborniku gospodu prof. Jarcu. Ta ekskurz je šel sicer na račun davkoplačevalcev (Ugovori na levi. — Widersprüche links. — Poslanec — Abgeordneter dr. Tavčar: „Res je!“), ker se je s tem zavleklo deželnozbornsko zasedanje; navzlic temu pa gospodom tega nezakonitega izdatka ne morem prehudo v zlo šteti, ker je čisto umevno, da želite tak proračun, kakor nam je predložen, pokrivati tako dolgo, kakor mogoče, s plaščem krščanskega usmiljenja. Proračun za l. 1911. izkazuje namreč, potem ko so izčrpani vsi viri deželnih dohodkov, $1\frac{1}{3}$ milijona deficita, in kdor zna čitati bilance in proračune, ta bo moral priti do katastrofalnega prepričanja, da znaša faktični deficit za l. 1911. nad dva milijona kron. Zakaj obresti se plačujejo iz kapitala, ogromnih stroškov, ki čakajo deželo l. 1911. vsled novega cestnega zakona niste vpoštevali in do skrajnega minima ste pritisnili vse, kar plačuje dežela. Če bi pravilno in v zmislu deželnozbornskih sklepov bilancirali, potem izkazuje deželni proračun velikanski deficit dveh milijonov, in umnemu gospodarstvu Slovenske Ljudske Stranke se je posrečilo, da je deželni deficit v desetih letih natančno podesetorila. Klobuk doli pred takimi finančnimi talenti! Brez krščanskega usmiljenja konstatiram torej iz tega dejstva, da je prišla dežela Kranjska vsled umnega gospodarstva Slovenske Ljudske Stranke v konkurz. To se ne da tajiti, kajti vsak trgovec s takim proračunom mora po zakonu v konkurz.

Še bolj originalen, kakor proračun, je pa način, kako naj se pokrije ta deficit. To pot Vi nimate poguma povedati resnice. Vi zahtevate, da se pokrije ta deficit s kako kreditno operacijo. Ja, moja gospoda, kako se pa imenuje taka kreditna operacija? Po domače se to reče, da se zamaši ena luknja, odpreta se pa dve drugi. Dolg, dolg in zopet dolg! Če seštejete vse letne deželne deficite, ki jih morate pokriti s takimi kreditnimi operacijami, potem pridete do žalostne zavesti, da ima danes dežela Kranjska nad pet milijonov nepokritega deficita. Jaz se le čudim, da finančni odsek v svoji ženi jalni večini ni prišel do veliko enostavnejšega načina pokritja, in ni rekel: Stavimo v loterijo in riskonto se položi v pokritje deželnega deficita v prazno blagajno; dežela bi imela na ta način celo več verjetnosti in upanja, da pokrije svoj deficit, kakor jih pa ima s klasičnimi kreditnimi operacijami. (Poslanec — Abgeordneter Jarc: „Akcije Žalske pivovarne naj kupi!“) Žalska pivovarna je tudi žalosten kapitel, ki pa ne spada v deželni zbor. Seveda finančni odsek poudarja v svoji resoluciji, da naj država pomaga. Jaz priznavam, da ima dežela pravico, zahtevati od države, da ji priskoči kolikor mogoče na pomoč v svrhu asanacije njenih finane, ampak špekulirati na tako negotovo stvar, se pravi, posnemati tistega nečaka, ki zapravlja in zapravlja in pravi: Enkrat bo že stric plačal. Toda tisti stric

bo tudi vpogledal gospodarstvo nečakovo, preden bo slepo plačal. In gospodje, ravno tako bo tudi država vprašala in rekla: Zakaj pa se nahaja kranjska dežela pravzaprav v takih stiskah? Mar ne po največ iz političnih in strankarskih razlogov, ker se večina boji malkontentnih volilcev? In zakaj se je takrat kranjska dežela spuščala v več ali manj vratolomne špekulacije? Edino pravilno bi bilo to, da bi gospodje rekli: Mi smo prišli tako daleč, da brez povišanja deželnih doklad ne moremo naprej. Tega pa seveda iz političnih vzrokov storiti ne morete. Vi živite, kar sem imel že večkrat priliko pribiti v tej zbornici, zgolj od fikcije, da je vsak naprednjak sovražnik kmeta. S to fikcijo in pa z izstradanjem meščanskih krajev stoji in pade Vaša stranka v tej zbornici. Ta resnica se je v obeh kratkih letih Vašega gospodarstva zrcalila iz vsega Vašega delovanja. Ako je kdaj bila povest o grošu in knofu resnična, je resnična danes. Naprednim okrajem knof, kmetom pa groš! Jaz, gospoda moja, priznam, če hočem biti na vse strani pravičen, da postopate v tem pogledu z železno energijo in doslednostjo. Vi ste postavili v svrhu, da vzdržujete to fikcijo, med nas in maso kranjskega naroda visok plot, in ta plot je postavljen v to svrhu, da ne bi prišla preko njega resnica do veljave znanja Vaših fikcij; najsigurnejše orožje za to pa Vam je bila cerkev, ki prepoveduje čitanje naprednih časopisov in knjig. Jaz pa pravim, resnica je, kakor olje, ki sili vsekdar na vrh, in jaz zategadelj ne opuščam upanja, da pride moment, ko bomo tudi čez ta visoki plot vrgli resnico med slovenski narod.

In še v nekem drugem pogledu se moram pečati z našim časopisjem. Naš častiti gospod poročevalec je večkrat rekel, da je visoko zvišen nad dnevnim časopisjem. No, jaz nisem tega mnenja, pribiti moram nekaj, kar tudi izpričuje, da se bojite resnice; to je način poročanja o razpravah te visoke zbornice v dnevniku „Slovenec“. Jaz ne govorim o sklepih, katere ima pravico izvajati vsak list iz posameznih govorov; to je stvar logike in tudi subjektivnega okusa. Priznavam Vam torej popolno pravico za trditev, če je to že po Vašem okusu, da je na primer častiti gospod tovariš Demšar na tla podrl vse stvarne razloge dr. Tavčarja zoper cestni zakon in da je dr. Triller, kakor pričajo njegovi govori, največji osel; ampak nekaj, gospod dr. Lampe, nekaj se ne sme zgoditi in ni spodobno, da namreč list poroča, da je dr. Triller ali da je dr. Tavčar govoril to, česar ni govoril. Poročila o sejah morajo biti resnična. Če sem na primer pri neki priliki konstatiral, da je večina Slov. Ljudske Stranke odvisna od milosti gospoda knezoškofa, „Slovenec“ ni smel trditi, da sem se zadiral v knezoškofa, in ako sem konstatiral, da je Narodno-napredna stranka edina stranka, ki je delala za slogo med meščanom in kmetom, „Slovenec“ ni imel pravice trditi, da sem hujskal zoper kmeta. Tako poročanje je nevredno resne stranke, nevredno poštenega moža in najmanj vredno katoliškega duhovnika. Pri tem pa izrečno konstatiram, da ne gredo moje besede na spoštovanega tovariša kanonika Žitnika, ki je podpisan na listu kot iz-

dajatelj, kajti vsi ga poznamo kot vseskozi lojalnega nasprotnika.

Moja gospoda, in če se sedaj ozremo še enkrat na proračun, ki nam je danes predložen, četudi le v obliki provizorija, tedaj bi moral ta proračun nas naprednjake s strankarskega stališča pravzaprav le veseliti; kajti čim dalje tako gospodarite, tem prej mora priti do katastrofe. Pa seveda, če bo potem trpela kranjska dežela in se bodo kranjski kmetje prepozno kesali, da so šli za Vam čez trn in strn, to ne bo naša krivda. (Poslanec — Abgeordneter Jarc: „Potem boste pa Vi izvoljeni!“) Mogoče, ampak osebe ne pridejo tu prav nič v poštev, gospod državni in deželni poslanec Jarc. Obupna in negativna je torej Vaša g o s p o d a r s k a bilanca, pravim pa, da je istotako obupna in negativna tudi Vaša politična bilanca. Odkar hodi Slovenska Ljudska Stranka svojo zmagonosno pot, mora objektivno opazovalec opaziti, da vselej, kadar napravi Slovenska Ljudska Stranka en korak naprej, pomeni to za slovenski narod dva koraka nazaj. Temu je krivo tisto dvojno Janusovo lico, ki ga kažete na eni strani v Ljubljani, na drugi strani pa na Dunaju. Na Dunaju s kolom pobijate nemškega ministrskega predsednika Biennertha, v Ljubljani se pa bratite z eksponentom istega Biennertha. (Poslanec — Abgeordneter Jarc: „Živimo v divjem zakonu!“) Da, in z Julijem Nachtfalterjem v znani burki lahko pojete: In Laibach bin ich hektisch, in Wien werd' ich elektrisch. Glede velevažnih panog našega narodnega življenja ste že leta in leta absolutno negativni, in sicer zaraditega, ker — resnično, resnično Vam povem (Veselost. — Ironično odobravanje in ploskanje na levi. — Heiterkeit. — Ironischer Beifall und Händeklatschen links), Vam je en sam slovenski naprednjak zoprnejši, nego deset najbolj nacionalnih Nemcev. Pogrom zoper slovenski liberalizem je „um und auf“ Vaše politike, to dejstvo se zreali zlasti iz Vašega stališča napram justični upravi. Moja gospoda, dne 1. februarja t. l. ste sprejeli mojo resolucijo, s katero se centralna vlada pozivlje, da stori vse, da pride slovenski narod tudi na justičnem polju do svojih pravic, in od tistega časa — čeprav zastopate na Dunaju 90 % dežele, niste storili absolutno ničesar, da bi se uresničile zahteve resolucije. Zbog tega nazadujemo tudi na tem velevažnem polju.

Kje, gospoda moja, je mogočen vpliv Slovenske Ljudske Stranke, kadar gre za slovensko justično upravo!?! Ko bi se uprla ta stranka, kakor se uprejo druge narodnosti zoper krivice, tedaj bi ne bilo mogoče, da se imenuje v slovenski deželi Nemca predsednikom deželnega sodišča. S svojim velikim vplivom bi bili Vi to lahko preprečili in dosegli, da zasede to mesto Slovenec. (Poslanec — Abgeordneter dr. Lampe: „Saj imate Ploja!“) Brez hofrata Ploja ne morete živeti, ampak po tem, kar se je zgodilo v delegacijah, je jako neprevidno govoriti o „hofratstvu“. In še kaj, moja gospoda. Ljubljanski eksponent Biennerthove vlade, zoper katero ste se bojevali do noža, ta ljubljanski eksponent je v zadnjih mesecih pričel z neizprosno persekucijo in konfiskacijo postopati proti vsakemu poskusu gospodarskega osamosvo-

jenja. Vsaka, še tako nedolžna notica, ki se nanaša na geslo: „Svoji k svojim!“, zapade konfiskaciji, in za tako postopanje nismo od Slovenske Ljudske Stranke čuli do danes niti ene besedice graje. Potem, gospoda moja, ni čudno, da je prišlo tako daleč, da molče dopuščate, da je ta eksponent zabranil, da slovenski narod niti septemberskim žrtvam ne sme postaviti na katoliškem pokopališču primerne spomenika. In ko je taisti Bienerthov eksponent pred par meseci ponižal slovensko prestolnico, tedaj ste od veselja vriskali, ker niste premislili, da je ponižana ne le napredna, temuč tudi slovenska Ljubljana. Tista komedija, ki ste jo izvršili v prvi seji tega zasedanja, ne bo nikdar pozabljena. Ko je bil eksponent baron Schwarz tako pogumen, da je negiral odgovornost vlade v tej zbornici, ko je, posnemajoč Falstaffa, zabrusil Vam v lice: Razlogov hočete? In če bi bili razlogi ceneni kakor robidnice, jaz Vam jih ne dam! — Kje je pa bil tačas Vas politični in opozicijski ponos? Ponosni načelnik Slovenske Ljudske Stranke je tačas v svoji ponižnosti predlagal, da se preide preko tega odgovora na dnevni red. To je nepozabno dejstvo, in zato me spomin na prvo sejo tega zasedanja navdaja s prepričanjem, da je tisti lev, ki je tako mogočno rohnel na Dunaju, že ukročen. Dejstvo je, da načelnik Slovenske Ljudske Stranke, gospod dr. Šusteršič, v delegacijah ni imel poguma, upreti se zoper Bienerthov sistem. To dejstvo pa mi zopet daja žalostno prepričanje, da se je izvršila zaradi sankcije Vaših strankarskih zakonov kravja kupčija in da bo baron Bienerth kmalo lahko položil kožo tistega ponosnega leva kot preprogo pred svojo posteljo. (Živahno veselost. — Lebhaftes Heiterkeit.)

Moja gospoda, taka je torej — mene veseli Vaša dobra volja, ker je najboljši dokaz, da sem resnico govoril — taka je torej Vaša politična bilanca. Jaz imam zavest in zaupanje, da politika, ki sloni na taki morali, definitivno ne more zmagati.

Zaraditega bom glasoval proti predlogom finančnega odseka, izvzemši le drugo resolucijo. (Živahno odobravanje in ploskanje v središču. — Lebhafter Beifall und Händeklatschen im Zentrum.)

Deželni glavar:

K besedi pride sedaj oglašeni „pro“govornik gospod grof Barbo.

Ich ersuche den Herrn Abgeordneten Grafen Barbo das Wort zu ergreifen.

Abgeordneter Graf Barbo:

Hohes Haus! Wenn ich bei der letzten Tagung des Landtages meiner Befriedigung darüber Ausdruck gegeben habe, daß wir nach einer langen Reihe von Jahren wieder in die Lage gekommen sind, den Landshaushalt zu regeln und über das Budget zu beschließen, so habe ich nicht gedacht, daß meine Freude eine so kurze sein wird und daß wir schon beim Budget des nächstfolgenden Jahres in die Lage kommen werden, nur ein Budgetprovisorium beschließen zu sollen. Was sind die Gründe, daß wir nicht in

die Beratung des ordentlichen Budgets eingehen können? Ein Zeitmangel ist nicht vorhanden und ich bin auch nicht der Ansicht des Herrn Vorredners, daß gewisse Wahlangelegenheiten Einfluß auf die spätere Einberufung des Landtages gehabt hätten und wir hätten übrigens ja auch noch genügend Zeit vor uns, nachdem andere Landtage nach Schließung des unsrigen noch weiter tagen werden und der Reichsrat voraussichtlich erst Mitte des nächsten Monats zusammentreten soll. Schließlich hätten wir auch nicht viel mehr Zeit verloren, wenn wir es mit dem ordentlichen Budget anstatt nur mit einem Provisorium zu tun hätten. Der Landesausschuß hat seine Pflicht getan, indem er schon zu Beginn der Session den Voranschlag auf den Tisch des hohen Hauses niedergelegt hat. Was kann also der Grund sein, weshalb wir heute nur ein Budgetprovisorium beschließen sollen? Jedenfalls ist es nur der Mangel an guten Gedanken, wie denn das Manko zu bedecken wäre. Allein wir waren im vorigen Jahre ja auch in derselben Lage. Auch da hat der Voranschlag ein Defizit von über 1 Million Kronen ausgewiesen, aber wir haben doch das Budget pro 1910 beschlossen, Ausgaben votiert, die erforderlichen Kredite dem Landesausschusse strikte vorgeschrieben, und nur wegen der Frage der Bedeckung hat der Landtag den ganz gleichen Beschluß gefaßt, wie er jetzt beim Provisorium pro 1911 ihn fassen soll. Wenigstens über die Ausgaben und Kredite hätte ein Beschluß stattfinden sollen, denn es geht doch nicht an, daß sich der Landesausschuß an ein nicht beschlossenes Budget halten soll. Soll er sich für berechtigt halten, die Ausgaben, die im Voranschlage eingestellt sind, auszugeben oder nicht? Der Herr Berichterstatter hat sich darüber gründlich ausgesprochen. (Veselost na desni. — Heiterkeit rechts.) Im Ausschuß hat er nichts darüber gesagt, sondern einfach nur beantragt: Der Landesausschuß wird ermächtigt, die und die Umlagen weiter einzuheben, und heute im hohen Hause kam alles so schnell, — ich bin zum Herrn Landeshauptmann gegangen, um mich zum Worte zu melden, als der Referent seinen Bericht begann, und als ich vom Herrn Landeshauptmann zurückkam, war er schon fertig. (Veselost na desni. — Heiterkeit rechts.) Hat er in dieser Zeit vielleicht dem Hause wichtige Enthüllungen gemacht? Aber der Herr Dr. Krek ist doch kein Zauberer, der in einer so kurzen Zeit so vieles hätte sagen können! (Ponovljena veselost. — Erneute Heiterkeit.) Nun, meine Herren, die Frage der Bedeckung ist es also, welche uns hindern soll, über ein Budget zu verhandeln und zu beschließen. Wir haben ein Defizit von 1,239.000 K und es entsteht die Frage, wie dieses Defizit beseitigen? Das Nächstliegende wäre, die Umlagen zu erhöhen, — da braucht man allerdings nur den Bleistift in die Hand zu nehmen und die Geschichte auszurechnen. Darin nun gebe ich Ihnen vollkommen recht, daß heuer an eine Umlagenerhöhung nicht zu denken ist. Das Land hat eine Mißernte durchgemacht, wie schon seit Jahren nicht, und da ist es nicht angebracht, die Steuerträger noch mehr zu belasten. Sollen wir neue Steuern einführen? Gestern sind zwei derlei Ge-

setze beschlossen worden, aber niemand im hohen Hause ist so optimistisch, daß er glauben würde, daß wir aus den bezüglichen Einnahmen eine nennenswerte Aushilfe hinsichtlich unserer Finanzen zu erwarten haben. Wie gesagt, es wäre unbedingt notwendig gewesen, daß der Landesausschuß Direktiven bekommen hätte, was er ausgeben darf, denn entweder ist er gezwungen zu drosseln und nur dasjenige auszugeben, wozu er rechtlich verpflichtet ist, was, um nur eines zu erwähnen, zur Folge hätte, daß beispielsweise unsere ganze Aktion zur Hebung der Landeskultur zum Stillstande käme, was gewiß einen unberechenbaren Schaden für das Land bedeuten würde, oder er muß — eigentlich verfassungswidrig — die betreffenden Ausgaben auf sein eigenes Risiko machen. Das ist sicher für den Landesausschuß nicht angenehm, weil man nicht weiß, ob der Landtag ihm nicht einmal Vorwürfe darüber machen wird. Der Herr Dr. Lampe hat zwar sehr viel Courage, was er z. B. gestern bewiesen hat, aber dieses Gefühl der Verantwortlichkeit ist auch für ihn gewiß nicht besonders angenehm. Ich habe es schon im Landesausschusse getadelt, daß der Landesausschuß einfach hergeht und dem Landtage das Budget vorlegt, ohne einen Vorschlag daran zu knüpfen, wie das Defizit zu bedecken wäre. Noch viel schlechter aber ist es, wenn der Landtag einfach die ganze Sache dem Landesausschusse zurückgibt und sagt: Reden wir von etwas anderem. (Veselost. — Heiterkeit.) Ich weiß nicht, ist dem Landesausschusse vielleicht von Seite der Majorität eine geheime Direktive gegeben worden? Jedenfalls wäre es richtiger, wenn ihm diese Direktive öffentlich von dem ganzen Hause erteilt werden würde. (Pri-trjevanje na desni. — Zustimmung rechts.) Als ein Grund dafür, daß wir es nur mit einem Provisorium zu tun haben, wird genannt, daß wir nicht wissen, was der Staat zur Sanierung der Finanzen tun wird. Das hat etwas für sich, wir werden das abwarten müssen, aber das Eine ist sicher: Soviel als der Abgang ausmacht, werden wir vom Staate kaum bekommen und, wie gesagt, die Ausgaben, die Kredite, die hätten bestimmt werden müssen.

Nun, meine Herren, der Finanzausschuß beantragt, der Landtag wolle eine Resolution beschließen, der Landesausschuß möge sich wieder mit einer Kreditoperation behelfen. Nun, Kreditoperationen waren in diesem Jahre noch ziemlich einfach, die Fonde haben noch ziemlich viel Geld gehabt und da wurde aus den Fonden entliehen. Aber so geht die Geschichte nicht weiter. Wir haben bis heute Vorschüsse um 547.720 K genommen. (Posl. Jarc: „Koliko je bilo pa investicij!“) Das ist alles eins. Also wohlverstanden, 547.720 K haben wir bereits entliehen — was haben wir noch? (Posl. Triller: „Koliko vpitja je bilo zaradi Ljubljane!“) Das ist ganz etwas anderes. — Übrigens konstatiere ich dies nur, ohne zu tadeln; ich war ja selbst damit einverstanden, daß das Geld aus den Fonden genommen wurde. Herr Dr. Tavčar und ich waren auch dabei und waren damit einverstanden. Es war uns das ja auch gestattet. Wieviel haben wir also noch mobile Gelder? Beim Garantiefond der Un-

terkraner Bahnen — Bargeld nämlich — haben wir 4000 K und beim Fond für die Reorganisation des Landesmuseums 160.000 K. Allerdings, der Meliorationsfond hat 1.500.000 K, aber das wird bloß für die Ausgaben des Meliorationsfondes schon im ersten Semester 1911 verbraucht werden, und wenn wir uns etwas aus dem Meliorationsfonde entleihen, so werden dessen Geldmittel noch früher aufgehen.

Dann haben wir Obligationen, vor allem beim Landesfonde, der selbst 1.754.000 K hat. Diese Papiere sind aber Stammvermögen und daher unveräußerlich. Desgleichen unterliegt die Veräußerung der Papiere des Normalschulfondes der Allerhöchsten Sanktion. Ferner haben wir noch beim Krankenhausfonde 133.000 K, beim Irrenhausfonde 104.000 K und dann noch einige andere kleine Beträge, die wir jedoch nicht angreifen können. Beim Garantiefonde der Unterkraner Bahnen haben wir allerdings 1.138.200 K im ganzen, wovon ein Teil in Bargeld, der größte in Papieren besteht. Diese könnte man veräußern und ist hiefür die Allerhöchste Sanktion nicht erforderlich. Der Kurs der Papiere ist jedoch ein derartig niedriger, daß es eine sehr verfehlte Spekulation wäre, sie zu verkaufen. Bleibt also nur die Lombardierung. Warum sagt also der Landtag nicht: Landesausschuß, du wirst ermächtigt, eine schwebende Schuld aufzunehmen? Das sagt er nicht und ich weiß wirklich nicht, wozu es dienen soll, wie die Katze um den heißen Brei herumzugehen.

So also ist es um unsere finanzielle Lage bestellt.

Nun, die geehrte Majorität legt uns keinen Vorschlag für das Budget vor, die Herren sind nur mit einem Provisorium und mit dieser Resolution gekommen, und weil sie uns nichts Besseres geben können, so werden wir für das, was vorliegt, was aber nicht genügt, trotzdem stimmen. Die Mitverantwortung für die geschaffene finanzielle Situation allerdings können wir nicht übernehmen. Wir wollen Ihnen keine besonderen Schwierigkeiten machen, allein wir müssen die warnende Stimme erheben, doch endlich ernstlich an die Regelung des Landeshaushaltes denken zu wollen. Wir unsererseits haben stets bewiesen, daß wir jederzeit bereit sind, an den Arbeiten des Landtages nach besten Kräften mitzuwirken, wir haben unsere persönlichen Interessen und unsere Standesinteressen stets hintangesetzt, wenn wir dies im Interesse des allgemeinen Landeswohles für nötig erachteten. Wir haben vor allem niemals durch Verhinderung der Tätigkeit des Landtages Vorteile für unsere Partei zu erringen getrachtet, wie dies durch fünf Jahre die Majorität dieses Hauses getan hat.

Meine Herren, Daten und Fakta beweisen, nicht Phrasen, wenn sie auch noch so schön im Bruststone der Überzeugung vorgebracht werden. Ich halte es für selbstverständlich, daß jeder Abgeordnete und jede Partei dasjenige durchzusetzen trachten wird, was er, resp. sie für das Wohl des Landes als das Zweckentsprechendste hält. Das aber finde ich abgeschmackt, wenn eine Partei stets behauptet, nur das ist richtig, was sie haben will, nur ihre Prinzipien bringen dem Lande Glück und Segen, und wer es wagt, dagegen auf-

zutreten, wird als Gegner des Landes, als Gegner der Wohlfahrt des Volkes hingestellt. Ein prinzipieller Gegensatz herrscht zwischen uns und der geehrten Slovenischen Volkspartei in einem Punkte. Sie huldigen dem demokratischen Prinzipie und wollen demselben rücksichtslos bis zu den letzten Konsequenzen Geltung verschaffen. Wir sind eine konservative Partei, die an dem Bestehenden, nach unserer Ansicht Guten, festhält. Es ist vollkommen begreiflich und keinem Abgeordneten übel zu nehmen, wenn er trachtet, seinen Prinzipien Geltung zu verschaffen. — Sie, meine Herren, sind nur Ihren Wählern verantwortlich und diese werden, durch die Erfahrungen der Zukunft belehrt, zu beurteilen haben, ob sie recht getan haben, dieser Ihrer Politik zuzustimmen oder nicht, aber der Herr Abgeordnete Dr. Šusteršič wird die Liebenswürdigkeit haben, zu gestatten, daß ich an der Richtigkeit seiner Anschauung bezüglich des demokratischen Prinzipes zweifle; das hoffe ich, wird er mir erlauben. Und da möchte ich an eine Episode erinnern, die sich in diesem hohen Hause einst abgespielt hat. Es war noch in den gemüthlichen Räumen der „Alten Schießstätte“, wo Herr Dr. Šusteršič in einer Rede auf das Parlament zu sprechen kommend, sich über dessen gänzliche Arbeitsunfähigkeit beklagt hat. Er schloß seine Rede mit den Worten, es geschehe der Regierung schon recht, warum berufe sie nicht ein Parlament ein auf Grund des allgemeinen, gleichen, direkten und geheimen Wahlrechtes. Er hat dann hier, im Parlamente und in zahllosen Volksversammlungen als Allheil-Mittel das allgemeine direkte, gleiche, geheime Wahlrecht gepriesen. Von diesem Heilmittel hat er sich die vollkommene Gesundung des zerrütteten Parlamentes erhofft — und was sehen wir? Eben Herr Dr. Šusteršič war es, der als einer der ersten im Hause des allgemeinen, geheimen, direkten und gleichen Wahlrechtes durch Obstruktion die Tätigkeit desselben unmöglich gemacht hat. Nun sehen Sie, meine Herren, Irren ist menschlich, aber es liegt doch eine gewisse Tragik des Schicksals darin, daß gerade er es sein mußte, der das Parlament des allgemeinen, gleichen Wahlrechtes arbeitsunfähig machen mußte. Seitdem ist, meine Herren, mein Glaube an das Arcanum der Demokratisierung noch mehr ins Wanken geraten, als dies schon früher der Fall war. Allein die hohe Regierung scheint durch diese unliebsame Erfahrung noch immer nicht eines Besseren belehrt worden zu sein. Vermöge der Verfassung ist es der Regierung an die Hand gegeben, ausgleichend zu wirken und eine überstürzte Demokratisierung aufzuhalten. Hiezu hat sie das konstitutionelle Recht, und daß sie von diesem konstitutionellen Rechte keinen Gebrauch machte und den Entwurf des Gemeindegesetzes für Krain zur Allerhöchsten Sanktion vorgeschlagen hat, halten wir für einen großen Fehler.

Nun, Herr Dr. Šusteršič scheint, nach den Ausführungen seiner Rede vom 24. Oktober d. J. zu urteilen, einen neuen Gesetzesparagraphen entdeckt zu haben, da er die Behauptung aufstellte, die Regierung sei verpflichtet, jedes von einem gesetzgebenden Vertretungskörper beschlossene Gesetz zur Allerhöch-

sten Sanktion vorzulegen. Ich glaube nicht, daß er in der Lage wäre, den betreffenden Paragraph zu zitieren, und wenn, so, glaube ich, würde er wenig Dank bei seiner eigenen Partei in den Nachbarkronländern dafür ernten. (Pritrjevanje na desni. — Zustimmung rechts.)

Aber Herr Dr. Šusteršič ging noch weiter; er ging so weit, uns, die wir die Vorlage des Gesetzes zur Allerhöchsten Sanktion für einen Fehler erklärten, vorzuwerfen, daß wir der Regierung zumuten, daß sie einen Verfassungsbruch begehen solle. Diese Logik vermag ich nicht einzusehen und ich kann mir dieselbe nur dadurch erklären, daß Herr Dr. Šusteršič bei Aufstellung dieser seiner Behauptung allzusehr einen Artikel der „Neuen Freien Presse“ vor Augen gehabt hat, der an Logik allerdings auch sehr viel vermessen läßt und der jedenfalls von jemandem verfaßt worden ist, der über die politischen Verhältnisse und speziell über unsere Haltung und unsere Absichten sehr wenig informiert ist, oder aber von jemandem stammt, der schlechte Absichten verfolgt hat und dem das Blatt einfach aufgesessen ist.

Unsere Haltung gegenüber dem Entwurfe des neuen Straßengesetzes, welches den gleichen demokratisierenden Zweck verfolgt, wie das Gemeindegesetz für Krain, war nach all dem Gesagten eine gegebene und vollkommen begründete, daß sie aber auch die richtige war, beweist der Umstand, daß sie den Herren von der Slovenischen Volkspartei sehr unangenehm zu sein scheint, denn sonst wäre ihr Obmann nicht mit so grobem Geschütz und mit solcher Emphase gegen uns aufgetreten. (Živahno odobravanje in ploskanje na desni. — Lebhafter Beifall und Händeklatschen rechts.)

Deželni glavar:

Pri besedi je tedaj tretji kontra-govornik, gospod poslanec dr. Tavčar.

Poslanec dr. Tavčar:

Visoka zbornica! Moje prepričanje je, da je bilo sedanje zasedanje deželnega zbora malo plodovito. Samo jaz za svojo osebo sem imel nekoliko sreče v tej zbornici, ker se mi je nudila prilika, da sem dobil izbornega učitelja glede takta. Za to moram iskreno zahvalo izreči prijatelju gospodu Demšarju, kateremu bom vedno, dokler bom živel, ostal hvaležen učenec. (Veselost. — Heiterkeit.)

Kar se tiče današnje razprave, pričela se je s tem, da je častiti gospod poročevalec o zahtevanem provizoriju popolnoma molčal, in jaz imam vtis, da je položaj, gospodarski položaj, ki je v zvezi s tem provizorijem, malo tolažil in da bo morda edina tolažilna točka v današnji razpravi tista rdeča rožica, ki jo danes zopet vidimo nad srcem našega častitega poročevalca. (Veselost. — Heiterkeit.)

Brezdvojbena je, gospodje, znak nevarnega gospodarstva, ako tista stranka, ki je v prvi vrsti za deželno gospodarstvo odgovorna, deluje takorekoč konstantno samo s provizoriji. Gospodje, tem obětnejša je odgovornost, ki leži nad Vami, ker ste ravno Vi

prejšnjemu deželnemu gospodarstvu neprestano očitali velikansko zapravljivost in bi bil vsakdo moral vsled tega pričakovati, da v tistem hipu, ko pridete do krmila, opustite tiste grehe, opustite delovanje z deficitu.

Gospoda moja, položaj gospodarski je čisto gotovo jasen. O tem ni potreba tistih dokazov, o katerih je prej govoril častiti prijatelj gospod prof. Jarc, ter jih zahteval od tovariša dr. Trillerja.

Gospodje, nepobitno je, da proračun, ki je predložen visoki zbornici za leto 1911., izkazuje primanjkljaj 1,230.000 K. To je gotovo dokazano. In ravno tako nepobitno je, častiti gospod prijatelj prof. Jarc, da če vzamete v roke računski zaključek za leto 1908., pridete čisto gotovo, o tem nimam niti najmanjše dvojbe, do spoznanja, da izkazuje izdaten primanjkljaj. Ko pa bo prišel še zaključek za 1909, boste videli, da bo vsega skupaj primanjkovalo za 600.000 do 800.000 K. Torej zato ni potreba še kakih posebnih dokazov, ampak kdor ima le količkaj poguma misliti in se noče skrivati za kakim plaščem, mora priznati, da je naša dežela koncem leta 1911. pasivna čisto gotovo za najmanj dva milijona kron.

To je pa še jako ponižno izračunjena vsota, glede katere ni potreba čisto nobenega dokaza, ker ta trditev se izpodbiti ne da, in zategadelj mislim, da je dolžnost večine pri takem gospodarskem položaju, beliti si glavo, kako bi se odpomoglo temu gospodarskemu deficitu. Jaz s svojo stranko stojim na stališču, da nismo poklicani, zaradi tega beliti si svojih možganov, mi smo samo tukaj, da kritikujemo, dolžnost večine pa je beliti si glave, kako dobiti sredstva, da pridemo iz tega gospodarskega kaosa, v katerem se danes nahajamo. (Medklici na levi. — Zwischenrufe links.)

Gospoda moja, — seveda se bom s sledečim prej-kone zameril častitemu prijatelju gospodu dr. Lampetu — jaz obsojam postopanje s provizoriji v prvi vrsti zategadelj, ker se za tem plaščem, za plaščem tega provizorija skriva vratolomno gospodarstvo dežele. (Smeh na levi. — Gelächter links.)

Gospoda moja, moja navada ni, koga žaliti, vendar pa trdim, da provizorij dandanes nima drugega namena, ali pa da je vsaj glavni namen tega provizorija, biti plašč, za katerim se skriva vratolomnost v gospodarskem oziru, vratolomno gospodarstvo častite večine, iz katerega se bojim krutih posledic za deželo.

Gospoda moja, še nekaj se mi zdi nedopustno, če se pri deželnem gospodarstvu išče glavno oporo v tem, kar se bo v bodoče dobilo od vlade. Gospoda moja, vlada je takoj pripravljena, če je treba kak političen poboj izvršiti nad našo stranko, priskočiti Vam na pomoč. V finančnih zadevah je pa položaj bistveno drugačen! Nečem očitati gospodu tovarišu, da ne bi bil on osebnio dober človek (Poslanec — Abgeordneter dr. Šusteršič: „No kaj pa potem?“) — Boste takoj slišali — gospodje, sklenila je ta zbornica nebroj zakonov politične narave (Smeh na levi. — Gelächter links) in sklenila je tudi jako važen finančen zakon. Sklenila je, da dežela najame posojilo deset milijonov kron v melioračne namene. Gospoda moja, Vi ste se trudili — smeh prijatelja prof. Jarca me prav nič ne

moti (Veselost. — Heiterkeit) — na krčevit način, da ste dobili sankcijo za gotove strankarske zakone, dobili je pa niste za velevažni zakon, s katerim bi se deželni odbor pooblastil, najeti desetmilijonsko posojilo za melioracije. Ta stvar je čudna in, gospodje, čudno je, da se v tem pogledu niste prav nič potrudili, čudno tem bolj, ker je gospodarski položaj dežele brez dvojbe tak, da boste, če dežela Kranjska ne dobi tega zakona, meseca maja morali lepo vse zapreti (Smeh na levi. — Gelächter links), ker je absolutno nemo-goče si misliti, če si tega reservoirja ne boste odprli, kako boste mogli izhajati s tem provizorijem, izvzemši če ne bo prijatelj dr. Zajec nam kakih žensialnih finančnih svojstev prinesel v deželni odbor (Klici v središču — Rufe im Zentrum: „Pumpalo se bo!“), ki nas bodo rešila iz te grozovite zadrege (Poslanec — Abgeordneter dr. Šusteršič: „V tebe, dr. Zajec, ima še nekaj zaupanja, čestitam!“ — Veselost. — Heiterkeit). Dovtipi se seveda lahko delajo, mogoče tudi prijatelj dr. Zajec res zasluži tako zaupanje, ampak jaz se zelo bojim, da se to zaupanje, ki ga gospodu doktorju Zajcu z odprtim srcem nasproti prinašamo, ne bo dalo spremeniti v rumene milijone (Klici v središču — Rufe im Zentrum: „Mi tudi!“).

In, gospoda moja, zakaj se mi zdi Vaše gospodarstvo tako nevarno in v čem obstoji nadalje vratolomnost Vašega gospodarskega početja?

Gospoda moja, gospod tovariš dr. Šusteršič je pri eni zadnjih razprav nekako proglasil načelo, da je v deželi večina vse in da je manjšina takorekoč brezpravna. To je bil pomen njegovih besed, ker je trdil, da mora vsak zakon, katerega večina sklene, biti predložen v Najvišjo sankcijo. Iz tega ne morem nič drugega sklepati, kakor to, da je manjšina v tej kronovini v bodoče brezpravna in da je v vsakem oziru izročena pod nož tiste malo usmiljene večine, ki je danes gospodarica v tej zbornici. In jaz trdim: to načelo se je preneslo tudi na gospodarsko polje in tudi v gospodarstvu se držite samo tega načela, da večina ima pravico do vsega, med tem ko morajo manjšine biti izstradane in potlačene. (Poslanec — Abgeordneter dr. Pegan: „Pejte, pejte!“) Gospodu dr. Peganu ne odgovarjam. (Poslanec — Abgeordneter dr. Pegan: „Tudi prav!“)

Gospoda moja, eno veliko gospodarsko napako ste napravili, ko ste pri takih razmerah, ko se nahajate v položaju, da Vam je izhajati samo s provizorijem, se podali na stališče, da se mora Vašim volilec vse dati, kar ste jim svoje čase obljubovali. Pametno deželno gospodarstvo pa mora biti vsekar tako, da so izdatki v soglasju s prejemki. Če več izdate kakor do-bite, potem je polom neizogiben in jaz pravim, Vi ste grešili proti temu načelu pametnega gospodarstva, ker ste se spustili v nebroj podjetij, v nebroj zgradb, ki danes teko — s tem ima prijatelj dr. Lampe veliko težkih izkušenj — in katerih, če bo ostalo pri provizoriju in ne dobite tistega desetmilijonskega posojila, v letu 1911. ne boste mogli nadaljevati.

To je tisti napačni princip, s katerim ste postopali in s katerim ste hoteli Vašim volilec vse dati, kar ste jim svoj čas obljubili.

Pri tem je ena stvar resnična brez vsakega dokazovanja: gospodarite kakor hočete, dobite od vlade katero koncesijo koli, ena stvar ne bo izostala — povišanje deželnih doklad. (Poslanec — Abgeordneter Perhavec: „Slaba letina!“)

Danès še sedite kmetski poslanci z zadovoljnimi obrazi v zbornici, verujte mi pa, da čez nekaj let deželne doklade ne bodo več znašale samo 40 %, ampak najmanj 80 %.

In napačno je pri deželnem gospodarstvu večine tudi to, da ste vpeljali in da vpeljujete povsod zistem subvencij. Vi ste prava stranka, prava večina deželnih podpor.

Gospodje, vsaj je lepa reč, deželne podpore deliti, ampak pri nas v deželi se bojim, da bo kmalu prišlo do tega, da se bo za vsak nič prosilo in zahtevala deželna podpora. Pri tem je ena stvar tudi resnična: privaditi naše ljudstvo na subvencije je silno lahko, ampak pozneje ga zopet odvaditi, to je pa težava. Takrat, ko bo ljudstvo odvaditi treba od strasti po subvencijah, takrat, prijatelji, bodo za Vas napočile grenke ure in takrat Vas bo zapustil pogum do tistega smeha, katerega dandanes v zbornici tako pogosto prenašamo.

Vratolomnost gospodarstva dežele pa se kaže tudi v tisti špekulacijski strasti, katere glavni zastopnik je naš častiti gospod dr. Evgen Lampe.

Gospoda moja, jaz se ne bom povračal v včerajšnjo debato, lahko pa rečem, da je v tem pogledu položaj tak, da danes v deželi še nikdo ne ve, ali se bodo tiste električne centrale rentirale ali ne in ali se bodo sploh kdaj gradile ali ne, in vzlic temu se je v visoki zbornici včeraj sprejel sklep, ki je z gospodarskega stališča naravnost pravi unikum!

Gospod tovariš dr. Šusteršič Vas je potolažil z neko historično reminiscenco. On se je sklical na to, da je Disraeli kupil tisti del akcij Sueškega kanala, ki so bile prej last egipčanske vlade. Ali je vse res tako bilo, kakor nam je on pravil, ali ne, je končno vseeno in to pustimo na strani. Faktum je, da je kupil tistih 176.000 deležev in prevzel primeren del obrestnih listin od egiptovske vlade ter na ta način pridobil Angleški premoč pri Sueškem kanalu. Sedaj pa mislim, da mi ni treba naglašati, da na Angleškem vsak otrok ve, kakega svetovnega pomena je Sueški prekop, in da vsak otrok ve, da ga je Angleška morala kupiti. Sramotno dosti, da se je Francija pustila tako opehariti! Vendar pa jako dvomim, gospod dr. Šusteršič, če bi bil premier Disraeli zahteval tako finančno pooblastilo kakor dr. Lampe, da bi bil le en glas dobil v angleškem parlamentu za tak poskus. (Poslanec — Abgeordneter dr. Lampe: „Se je skupno napravilo!“) Odklanjam to skupnost tudi za bodočnost! Nekaj nečuvenga je in dokaz je za divje gospodarstvo dežele, da se tako neomejeno, neodločeno pooblastilo more dati deželnemu odboru, s katerim on lahko za električne svoje eksperimente izda milijon kron ali pa še več!

In končno, gospodje, je stvar ta. Dosti tehnikov je, ki pravijo, da nikdar ne bomo imeli električnih central, pač pa tisto, kar smo zanje izdali! Če je tako postopanje torej pametno, ne vem, na vsak način

mislim, da ne odgovarja principom zdravega, poštenega deželnega gospodarstva. Prijatelji, bojim se — oprostite nekoliko trivijalno primero — da je naše deželno gospodarstvo podobno tistemu jazbecu, ki, kar si je nanesel živeža v svojo votlino, do polovice zime sne, drugo polovico zime pa strada. Če dosedaj še ni stradanja v deželnem gospodarstvu, se pa zelo bojim, da se vsaj bližajo ure trdega in silnega stradanja!

Toliko, gospodje, z gospodarskega stališča. O politiki govoriti je skoraj nepotrebno, ker je v tem pogledu glavne stvari že povedal prijatelj dr. Triller. Ali na drugi strani nam pa zopet tudi v politiki nič ne ostaje, nego zdihovati in ugovarjati proti temu, da so manjšine v ti zbornici takorekoč brezpravne in da se, kakor v gospodarstvu, tudi v politiki izvršuje tisti rek, katerega je častiti naš gospod glavar pl. Šuklje vpeljal v deželni odbor, ko je vzkliknil: *Vae victis!*

Ta „*vae victis*“ je signatura Vašega političnega postopanja, mislim pa, da je v tem dosti kratkovidnosti, ker vsaka struna, če se preveč napne, enkrat počí. Zatorej menim, da bi bilo postopanje Slovenske Ljudske Stranke dosti uspešnejše, ko bi se ne postavljala na tisto neizprosno in dostikrat tudi nedostojno stališče (Medklici na levi. — *Zwischenrufe links*), katero odseva na primer iz tistega nizkotnega oklica, katerega je izdala večinska stranka o priliki belokrajinske volitve in katerega je podpisal častiti gospod načelnik Vaše stranke dr. Šusteršič, ki je torej odgovoren za vsebino tistega političnega pamfleta.

Gospoda moja, če ste resna, velika, močna in pravična stranka, mislim, da bi bilo bolje za Vas, če bi tudi proti nasprotniku Vašemu pokazali nekoliko krščanske ljubezni, katere pa, kakor je nedavno vzkliknil gospod tovariš prof. Jarc, nimate v Vaših sreih. (Odobrovanje v središču. — *Beifall im Zentrum.*)

In, gospoda moja, še dve opazki mi dovolite. S tega Vašega skrajno intransigentnega stališča izvira tudi tisto Vaše smešno sovraštvo do Ljubljane! Jaz imam to prepričanje, da Vi sovražite Ljubljano (Klici na levi — *Rufe links*: „Vsaj ni res!“) zategadelj, ker se slučajno nahaja v rokah slovenske napredne stranke. Gospodje, nekaj izredno nedopustnega je, da obširni deželni proračun nima v sebi niti ene postavke za Ljubljano! Črtali ste še celo tisti ponižni donesek za višjo deklško šolo. (Poslanec — Abgeordneter dr. Lampe: „To ni Ljubljana!“ — Poslanec — Abgeordneter Jarc: „Nismo mi krivi, da ni notri!“) To je absolutno mestno podjetje in nekaj absolutno krivičnega je, da ste to postavko črtali. (Hrupni medklici na levi. — *Lärmende Zwischenrufe links.* — Poslanec — Abgeordneter dr. Triller: „Kaj boste komedijo igrali! Vpitje nič ne pomaga!“) Naj vpijejo, se saj vidi, da so v srce zadeti, sicer pa nismo šolarji, da bi se tukaj kregali. — Stvar je zaradi stvari važna in če se kak član Vaše stranke čutil tudi po pravici žaljenega, ne gre, da bi se črtala zaradi tega podpora zavodu, ki ima velik pomen za slovensko kulturo. Naj bo razžaljen dr. Pegan ali dr. Tavčar — jaz pravim, da to ni noben razlog, takemu važnemu zavodu črtati

tisto ponižno podporo. (Poslanec — Abgeordneter dr. Triller: „Največji politični škandal!“)

In, gospodje, dovolite mi, da Vas opozorim še na neko politično travestijo. Če se v ljubljanskem občinskem svetu kaj sklene, takoj nastopita dva pritožnika, to sta gospod Ivan Štefe in gospod Ivan Kregar — cela stvar je za resno politično stranko nedostojna — in ni je pritožbe teh dveh, da ne bi našla uslišanja pri našem deželnem odboru. (Klici na levi — Rufe links: „Obrtna šola!“) Takò očitanje je smešno. Kar ste napravili zaradi tistih oken glede obrtne šole, to je nekaj takega, česar noben človek opravičiti ne more. (Poslanec — Abgeordneter doktor Triller: „Vladni komisar je bil tako pameten, da je drugače razsodil!“) V glavni stvari zmirom zmagata pritožnika. Če sta zmagala zaradi tistih okenj, nista imela prav. Stvar je naravnost smešna! (Poslanec — Abgeordneter dr. Pegan: „Vi ste snedli svojim volilcem delo!“ — Poslanec — Abgeordneter Jarc: „Vprašajte liberalne mizarje!“ — Poslanec — Abgeordneter dr. Pegan: „Vprašajte Petrina, ki gre z Vami čez drn in strn!“)

Deželni glavar:

(Pozvoni. — Das Glockenzeichen gebend.)
Prosim, ne motite gospoda govornika!

Poslanec dr. Tavčar:

(nadaljuje — fortfahrend):

Preidem k drugi stvari. Druga stvar, katera Vaše velike in močne stranke ni vredna, je tisto sedanje administrativno preganjanje učiteljstva. Naše učiteljstvo, katero hočete z izstradanjem za Vašo stranko pridobiti, mora sedaj prenašati grozovite persekucije. Tira se učitelja v disciplinarno preiskavo in, kjer s to ni nič, se pa predlaga, da se „iz službenih ozirov“ prestavi. S tem je postalo mnogo učiteljskih rodbin nesrečnih in to je nekaj takega, za kar velika stranka ne bi smela goretí. To je nekaj posebnega, to je — javno pribijem — nekaj nezaslišanega (Klici v središču — Rufe im Zentrum: „Škandal!“), turškega, nekaj takega, kar je nevredno stranke, ki vlada v deželnem šolskem svetu, in njenega načelnika. (Pritrjevanje v središču in ugovori na levi. — Zustimmung im Zentrum und Widerruf links.) Če je to vzrok prestavljanju učiteljev, če se reče: „S fajmoštrom ne bosta izhajala!“ (Poslanec — Abgeordneter dr. Šusteršič: „Bomo potem o podrobnostih govorili! — Ne vem, če Vam bo všeč!“) — to je vedno tisto ozadje — torej če je to kak vzrok (Poslanec — Abgeordneter Jarc: „Bomo že detajle povedali!“ — Deželni glavar pozvoni. — Der Landeshauptmann gibt das Glockenzeichen), potem moramo mi v javnem interesu najodločneje protestirati proti takim persekucijam. (Klici na levi — Rufe links: „Le poglejte disciplinarni akt!“)

In sedaj, gospodje, naj se še z malo besedami dotaknem kočljivega vprašanja, ki se tiče postopanja vlade v naši kronovini. Trdil sem zadnjič, da obstoja zakon med gospodom tovarišem dr. Šusteršičem in gospodom baronom Schwarzom. (Poslanec — Abgeord-

neter dr. Šusteršič: „Šele zaroka!“) Danes je že zakon. (Živahna veselost. — Lebhaftes Heiterkeit.) Jaz se ne bom spuščal v razpravo, ali je gospod tovariš dr. Šusteršič res angelj varuh častitega gospoda barona Schwarz, dasiravno je ženin dostikrat poklican biti angelj varuh svoje neveste (Veselost. — Heiterkeit.), ampak stvar je taka: Naj bo razmerje tako ali tako, če se pa gre za zakonsko razmerje, konstatujem, da gospod baron Schwarz, ki je v tem zakonu žena, hlač ne nosi. (Živahna veselost v središču. — Lebhaftes Heiterkeit im Zentrum.) V tem oziru so seveda rekriminacije nepotrebne, ampak faktum je, da imamo vladnega predsednika v deželi le zato, da gleda v obraz gospodu dr. Šusteršiču, in če zasledi na njem kako željo, jo takoj natančno izpolni. Nedopustno se mi zdi tako postopanje in za vlado popolnoma nemogoče. Da se trese gospod baron Schwarz pred vsako besedo dr. Šusteršičevo, je nekaj takega, da kaj podobnega ne vidite v nobeni drugi kronovini. Nekaj samostalnosti in avtoritete mora končno vendarle imeti vsaka vlada; gospod baron Schwarz pa žal nima nobene samostalnosti, temuč je zgolj nekaka ekspozitura Slovenske Ljudske Stranke v vladni palači na Bleiweisovi cesti in nič drugega ne. (Živahno odobravanje in veselost v središču. — Lebhafter Beifall und Heiterkeit im Zentrum.)

H koncu moram še omeniti, da je vse tajeje brezuspešno, da vlada ne bi bila v zadnjem času tičala za tistim usodepolnim zakonskim načrtom, glede katerega je bilo v deželnem odboru dovoljenih 200 K vladnim uradnikom, da se je stvar čim najhitreje spisala in bliskoma mogla predložiti v sankeijo. Če je tako postopanje dostojno za gospoda deželnega predsednika ali za notranjega ministra barona Haerdta, prepuščam Vaši sodbi, vsekako je pa to nekaj takega, kar se more zgoditi le v tej kronovini! (Pritrjevanje v središču. — Zustimmung im Zentrum.)

Gospoda moja, eno stvar še pri koncu! Vi se trudite, da bi ugonobili slovensko napredno stranko na Kranjskem. To, mislim, je nekaj nemogočega. Vsekdar, dokler bo svet stal, bosta dve naziranji na svetu — sta bili in bosta, mogoče samo da v drugi obliki tako pri nas, kakor pri Vas. Končno pa bo zmiraj to, da bo na Kranjskem živela in obstajala tudi slovenska napredna struja in da je ne boste ugonobili tudi v tistem hipu ne, če dobite vse v roke, da boste čisto med seboj gospodarili z deželnim premoženjem in s politiko na Kranjskem. To je edina moja tolažba, ki pa ima dobro, realno podlago. V ti tolažbi lahko sklepam današnjo svojo razpravo, prepuščajoč Vam odgovornost za Vaše postopanje in prepuščajoč Vam tudi tiste katastrofalne urice, ki jih boste v deželni upravi vzlic dobri volji častitega gospoda poročevalca dr. Kreka čisto gotovo prav kmalu doživeli. (Živahno odobravanje in ploskanje v središču. — Lebhafter Beifall und Händeklatschen im Zentrum.)

Deželni glavar:

Kot nadaljnji kontra-govornik pride sedaj do besede, ker „pro“ še nihče ni oglašen, gospod poslanec Gangl.

Poslanec Gangl:

Visoka zbornica! Poročilo finančnega odseka o provizoričnem pobiranju deželnih priklad za leto 1911. ima v II. odstavku v 2. točki določbo, da se pobiraj kot deželna priklada tudi samostojna deželna naklada od porabljenega piva po 4 K od hektolitra. Že ko je prišel predlog o povišanju deželne naklade na pivo prvič pred to visoko zbornico, sem govoril proti temu povišanju in sem takrat tudi navedel za to svoje protivno stališče razloge, ki jih ni mogel ali ni hotel nihče ovreči. Ker pa je to povišanje ostalo, je jasno moje stališče, ki ga moram zavzeti nasproti proračunskemu provizoriju. Torej o tem nobene besede več!

Pri tej priliki se pa hočem dotakniti čisto mirno, ker sem prepričan, da lepa beseda tudi v politiki časih najde lepo mesto, dveh vprašanj, ki se tičeta mojega volilnega okraja. In sicer opozarjam v prvi vrsti na določbo člena XIX. državnega osnovnega zakona, ki z jasnimi besedami priznava vsakemu narodu enakopravnost v uradih, v cerkvi, v šoli in sploh v javnem življenju. Te enakopravnosti pa vlada, kakor je visoki zbornici splošno znano, slovenskemu narodu nasproti ne izvršuje v tisti meri, kakor jo izvršuje nasproti drugim narodom. In le takrat je slovenski narod enakopraven, kadar je treba odplačevati bodisi krvni ali denarni davek. (Klic v središču — Ruf im Zentrum: „Res je!“) To napačno izvrševanje narodne enakopravnosti nasproti nam Slovencem se kaže tudi v idrijskem mestu.

Gospodar idrijskega mesta je pravzaprav c. kr. rudnik, ki ima tamkaj velika posestva, ima veliko javnih poslopij, veliko uradov, veliko uradništva in ki spravlja tudi ves dobiček, ki ga donaja idrijski rudnik. Ta enakopravnost, o kateri sem prej govoril, se nasproti slovenski Idriji izvršuje v taki meri, da rudniška uprava pošilja v Idrijo uradnike, ki ne samo da slovenskega jezika niso zmožni v govoru in pisavi, niti toliko ne znajo slovenski, da bi jim bilo mogoče občevanje z delavci, ki so vsi brez izjeme Slovenci. Zaraditega pa postavlja idrijska občina vsako leto gotovo vsoto v svoj proračun, ki je namenjena absolventom idrijske realke, ki se hočejo posvetiti montanističnim študijam. Tako bi dobili naraščaj, in vlada bi potem lahko nastavljala v Idriji pri rudniku slovenske uradnike. Ker pa število absolventov idrijske realke od leta do leta raste, je čisto gotovo, da tista vsota, ki je bila prvotno v označeni namen določena, ne zadošča več in jo je treba od leta do leta zviševati. Tako so to vsoto tudi lansko leto zvišali, vendar pa je bil proti tej postavki vložen rekurs, ki mu je tudi deželni odbor iz meni nerazumljivih razlogov ugodil.

In, gospoda moja, to enostransko enakopravnost kaže uprava idrijskega rudnika tudi s tem, da ima na svojih javnih poslopijih povsod izključno le samonemške napise. Letos so dogradili erarično električno centralo, in tudi na tem poslopiju se nahaja samonemški napis „K. k. elektrische Zentrale“. Ravno tako so na primer napisi nad učnimi sobami idrijske rudniške ljudske šole samonemški, kakor da bi v to šolo hodili samo nemški učenci in nemške učenke, in celo

tisti plačilni listki, ki jih dobivajo nemščine nevešči delavci, so pisani samo v nemškem jeziku. Jaz sem sicer glede tega že osebno interveniral pri rudniškem ravnateljstvu v Idriji, in obljubilo se mi je, da se bodo vsaj listki izdajali v slovenskem jeziku; ali se je pa ta obljuba že izpolnila, ne vem, mislim pa, da ne. Zatorej se mi zdi umestno, da stavljam o tej priliki predlog, ki sicer ni v nobeni zvezi s finančnim položajem dežele, za katerega torej tudi visoka zbornica tem lažje glasuje, ker niso združeni z njim nobeni izdatki, in ki se glasi (bere — liest):

„Deželni zbor skleni:

C. kr. ministrstvo za javna dela se pozivlja, da dá nemudoma napraviti na vseh svojih uradih in poslopijih v Idriji vsaj dvojezične, t. j. slovensko-nemške napise, čuvajoč s tem v členu XIX. drž. osnovnega zakona zajamčeno enakopravnost.“ (Poslanec — Abgeordneter Jarc: „Za to bomo glasovali!“)

In potem, visoka zbornica, imam še drug predlog, ki se tudi tiče idrijskih razmer. Idrija je, kakor znano, daleč ločena od vsega sveta. Prometne zveze so silno slabe. Jaz sem na to že v prejšnjih zasedanjih opozoril deželni zbor kranjski, ki je tudi sprejel dotični moj samostalni predlog, ki je meril na to, da naj bi se te zveze izboljšale. Takrat smo sklenili, da se pozivlje c. kr. poštno ravnateljstvo, naj ustanovi avtomobilno poštno zvezo med Logatecem in Sv. Lucijo, oziroma naj vsaj odredi dvakrat na dan prihajajočo in odhajajočo poštno zvezo Logatec-Idrija-Želin-Sveta Lucija ter določi na že obstoječi progi Idrija-Logatec prepreganje konj v Godovico — in dalje, naj se zvežeta Idrija in Vipava z vozno pošto.

Kakor sem pa poučen, je poštno ravnateljstvo — žal — tega mnenja, da so take razmere, kakršne obstojajo, najboljše tudi za bodočnost. (Veselost v središču. — Heiterkeit in Zentrum.) Zaraditega je občevanje idrijskega mesta in okoliških vasi: Vojsko, Dole, Spodnja Idrija, Kanomlja, Žiri itd. z zunanjim svetom jako otežkočeno že v ugodnem letnem času, kaj pa šele pozimi, ko rabi pošta 6 do 9 ur do Logateca, ako sploh kje v snegu ne obtiči. (Klic v središču. — Ruf im Zentrum: „Lepa pošta!“) Idrija sama, ki šteje okrog 7000 prebivalcev, ima zmerom jako veliko posla z okrajnim glavarstvom v Logatecu. Res ima okrajni glavar vsak mesec v Idriji določen uradni dan, vendar to z ozirom na vedno rastoče potrebe mesta in okolice ne zadošča, kar se je tudi že večkrat pokazalo, zlasti ob katastrofah, ob povodnjih, ko je preteklo 2 do 3 dni, da je prišel okrajni glavar v Idrijo, tako da je intervencija prišla prepozno. Meni se zdi, da bi Idrija kot drugo največje mesto v deželi, ki leto za letom ogromne vsote donaja deželi in državi, vendar zaslužila priti do tega, da bi se v mestu napravila ekspozičura okrajnega glavarstva v Logatecu. Ta zahteva je v danih razmerah popolnoma opravičena, ker bi tudi dežela Kranjska ne bila nič prizadeta v finančnem oziru. In zaraditega sem mnenja, da se tudi ta moj drugi predlog lahko sprejme, ki se glasi tako-le: (bere — liest):

„Deželni zbor skleni:

C. kr. vlada se pozivlja, da čimprej ustanovi v Idriji, v drugem največjem mestu na Kranjskem, ekspozituro c. kr. okrajnega glavarstva v Logatecu. (Odobranje v središču. — Beifall im Zentrum.)

Deželni glavar:

Do besede pride gospod tovariš dr. Lampe, ki je oglašen kot govornik „pro“.

Poslanec dr. Lampe:

Visoka zbornica! Prvi kontragavornik gospod dr. Triller je napovedal konkurz na kranjsko deželo. Tako črnogled jaz nisem in mislim, da jo bomo kljub deficitu, ki ga izkazuje proračun za l. 1911. brez konkurza izvozili. Saj smo že lansko leto slišali črnogledne proroke, ki so napovedali za l. 1910. katastrofo. Te katastrofe pa še ni bilo, in upam, da bomo tudi prihodnje leto z zdravo kožo prišli iz našega deželnega gospodarstva. Zato pa ta provizorij, kakor ga predlaga finančni odsek, ni v nikaki primeri iz loterije. Pri loteriji se nikdar ne ve, kaj in ali se sploh kaj zadene, med tem ko imamó tu vendar precejšno gotovost, kako se bodo dohodki naše dežele zvišali. In ako danes ne sklenemo zvišanja doklad, ga zato ne sklenemo, ker nimamo nobene podlage, na kateri bi se mogle doklade odmeriti. Mi ne vemo, koliko bo dežela od države dobila, in silno nepredvidno bi bilo, ako bi ljudstvu, ki že tako težko nosi svoja bremena, brez realne podlage naložili nove davke.

Kar se pa tiče očitanja, da se je z deželnim denarjem sipalo, moram pa to očitanje najodločneje odklanjati. Gospoda moja, pri vsakem izdatku, ki ga je deželni odbor izdal, se je ves čas, odkar sem jaz pri deželnem odboru, lahko rečem, pri vsakem krajcarju dvakrat premislilo, predno se je izdal. V sejah deželnega odbora se je pri vseh predlogih referenta vsekdar z največjo skrbjo pazilo na finance dežele kranjske.

Gospod dr. Triller je dalje govoril o nekih vratomnilih kupčijah in o tem, da živi naša stranka samo od neke fikcije. Potem bi vse ljudstvo Kranjske dežele moralo živeti od neke fikcije, to ljudstvo cele Kranjske dežele, ki nam je poverilo delovanje v tej zbornici. Jaz pa vendar mislim, da se vse ljudstvo v svojem zdravem razumu ni moglo tako zmotiti, da bi vso deželno upravo in zakonodajo postavilo samo na neko fikcijo.

Na trditev gospoda dr. Trillerja, da drži našo stranko po koncu to, da je cerkev prepovedala čitanje liberalnih listov, se ne bom nadalje oziral, ker naši stranki ravno liberalni listi največ pomagajo. Kadar pridemo na kak ljudski shod in ljudem kaj preberemo iz „Slovenskega Naroda“, tedaj nastane vselej splošna veselost in ljudje pravijo: „Ni treba nobenih drugih dokazov, kajti ljudi, ki tako pišejo, ne bomo volili, ker so za nas preneumni. (Veselost na levi. — Heiterkeit links. — Poslanec — Abgeordneter Jare: „Slovenski Dom“ je bil v Beli Krajini za nas najboljši agitator!“)

Očitanje, da naša stranka baje nič ne stori za narodnost, pa kar najodločneje odklanjam. Razložek med našo in Vašo stranko je samo ta, da Vaša stranka neprenehoma o narodnosti govori, a nič zanjo ne stori, med tem, ko naša stranka o narodnosti ne govori veliko, kadar pa pride prilika, da lahko kaj dosežemo, pa nobene prilike ne izpusti, in naša stranka je v narodnem oziru že veliko izvojevala. Ozrite se na šolstvo, na urade itd. in videli boste, da je naša stranka vse storila, da dobi slovenski jezik popolno pravico po celi deželi.

Dalje nam je gospod dr. Triller očital, da so bili liberalni listi zaplenjeni, kadar so pozivljali k bojkotu, naši listi pa da niso nikdar zaplenjeni. Gospodje, vidite, to je pa tako: Liberalci imajo to napako, da pišejo neumne reči in da pišejo take stvari, zaradi katerih morajo biti zaplenjeni, med tem ko so uredniki naših listov bolj pametni in pišejo previdneje.

Tole, mislim, da zadostuje kot odgovor na izvajanja gospoda dr. Trillerja. Morda mu bo kak naslednji govornik še kaj več odgovoril.

Glede ugovora gospoda tovariša grofa Barbota, da je naša stranka preveč demokratska, pa moram reči, da je demokratizacija naše javne uprave v največjo korist dežele, kajti v demokratizaciji je vodilna misel, da se vsi sloji, ki nosijo bremena, pritegnejo k upravi, in da se v tistem momentu, ko se pritegne ljudstvo k upravi, tudi veliko stori za izobrazbo ljudstva. Po političnih bojih se sloji izobrazijo s tem, da se pritegnejo k skupnemu delu, se v njih premagajo tudi prevratne in revolucionarne tendence, kakor jih goji socialna demokracija, ker plodonosno delo ne trpi fantomov. Naš namen je, deželo gospodarsko povzdigniti. Ta namen se pa ne da drugače doseči, kakor da se vse prebivalstvo združi pri skupnem delu. To je namen demokratizacije, ki jo izvršuje naša stranka.

Sedaj bi se pa nekoliko obrnil na gospoda doktorja Tavčarja in reagiral na nekatera njegova očitanja. Pred vsem moram konstatirati, da gospod doktor Tavčar ni ravno preveč natančen pri svojih računih, kajti on je izračunal, da bo znašal deficit koncem l. 1911. nad dva milijona. Tako črnogled jaz nisem, kajti preteklost nas uči, da smo pri faktičnih izdatkih izhajali globoko pod proračunom. V slučaju, če se gre za korist dežele, se ne smemo držati samo mrtve črke, ampak moramo prevzeti tudi neko odgovornost nase. Seveda se bo moralo, kakor do sedaj, tako tudi v prihodnje delati z največjo štedljivostjo v okviru deželnega proračuna. Gospod dr. Tavčar se je postavil na stališče, da njegova stranka ne prevzame nobene odgovornosti in da je samo za to tukaj, da kritikuje. Jaz ne vem, če je to tališče za deželnega odbornika pravo. Jaz mislim, da smo vsi zato tukaj, da skupno sodelujemo in skupno skrbimo za blagor dežele. Govoriti pri našem provizoriju o kakšnem plašču, za katerim se skriva Bog ve kakšna skrivnost, je nezmysel. Naš proračun za l. 1911. bazira popolnoma na proračunu, katerega je lansko leto zbornica sklenila. Postavke so skoro popolnoma tiste, kakor v

lanskem proračunu in pri podrobni obravnavi proračuna bi vendar ne prišli do drugega zaključka, kakor nam ga predlaga deželni odbor.

Glede desetmilijonskega posojila nam očita gospod dr. Tavčar, da je naša stranka kriva, da vlada ni sankcionirala tozadevnega zakona. Od naše strani se je vse storilo, da bi se sankcija dosegla. Da se to še ni zgodilo, so krivi nekateri oziri finančnega ministrstva. Ono zahteva od deželnega odbora, da predloži prvič natančen izkaz del, za katera se namerava ta denar porabiti in drugič zahteva pojasnila, kako se bo posojilo najelo in odplačevalo. Tega pojasnila pa pri sedanjem stanju denarnega trga ne moremo dati, kajti danes ne bo nihče najemal desetmilijonskega posojila, ker je denarni trg tako negotov in denar tako drag, da bi deset milijonov ne najeli, če tudi bi bil zakon sankcioniran. No, pa zaradi tega nisem tega mnenja kakor gospod dr. Tavčar, da bomo prihodnjo spomlad našo barako zaprli. Prepričan sem, da bomo prihodnje leto ravnotako zborovali, in morda se bo marsikaj spornilo, kar sedaj upamo. Če se pa to ne bo zgodilo, bomo pa sklenili, kar je za deželo potrebno.

Ugovarjati moram očitaniu, da naša stranka strankarsko postopa pri deželnem gospodarstvu. Mi podpiramo tiste naprave, ki so po našem prepričanju potrebne in v korist vsemu prebivalstvu ne glede na to, ali pripada tej ali oni stranki. Jaz bom prišel s številkami, in iz teh boste videli, da smo uvaževali potrebe in želje vseh prebivalcev, ne glede na kako politično stranko. Pri osebnih zadevah pa glasujem ceteris paribus seveda vedno za pristaša naše stranke. To ni nič nepoštenega, saj tako delajo vse resne stranke. Seveda je pa naša dolžnost pri tem gledati na to, da tudi pri personalnih stvareh ne storimo nikdar kaj takega, kar bi bilo v škodo dežele.

Nadalje je gospod dr. Tavčar napovedal, da bomo morali zvišati deželne naklade na 80 %. (Medklicij v središču. — Zwischenrufe im Zentrum.) Ja, prosim, ta številka se je imenovala, in jaz ne bom debatiral proti številki, ki je še v oblakih. Če bomo shajali z nižjo doklado, je to potem od Vas doprinešen dokaz dobrega gospodarstva.

Gospod dr. Tavčar se je že večkrat v tej zbornici in v deželnem odboru izrekel proti sistemu subvencij in zaradi tega moram razložiti, kako si mi mislimo ta sistem, ki ga je gospod dr. Tavčar s tem imenom krstil. Jaz sem odločno zoper sistem subvencij, v tem zmislu, če se dajejo kot podpora brez sodelovanja in brez žrtev dotičnega, ki jih dobi. Pri subvencijah zahtevamo vedno, da dotični, ki podporo dobi, tudi sam sodeluje in kaj žrtvuje v dotični namen. To je pri živinorejskih zadrugah, pri javnih delih itd. Pri vsaki napravi pritegnemo interese, in šele ko je zagotovljen prispevek interesov in države, se odločimo tudi za prispevek dežele. Ta sistem je vzgojevalen in marsikaj smo na ta način že spravili v tir, kar bi se ne bilo drugače nikdar izvršilo.

Potem dokazuje gospod dr. Tavčar vratolomnost našega gospodarstva in opozarja pri tem zlasti na električno centralo. On pravi, da ni nikogar v deželi kranjski, ki bi bil prepričan, da se bo taka naprava

rentirala. Jaz sem o tem že govoril in stavljam danes na zastopnika Ljubljane samo eno vprašanje. Ako se rentira električna centrala mesta Ljubljane, pri kateri znašajo stroški za eno kilovatno uro 28 v, zakaj ne bi potem shajala naša električna centrala, pri kateri bodo znašali stroški 3 do 4 v za kilovatno uro? Gospodje, to je čisto natančno izračunjeno od zanesljivih strokovnjakov, in jaz mislim, da taka naprava na svoji rentabiliteti nič ne zgubi, če jo zgradi dežela in ne kak privatnik. Tako dobri gospodarji smo pa še vedno, kakor so bili gospodje v ljubljanskem občinskem svetu. (Veselost in odobravanje na levi. — Heiterkeit und Beifall links.)

Kar se tiče očitania gospoda dr. Tavčarja, da Ljubljana ne dobi ničesar, se sklicujem na to, kar se je že večkrat reklo, da ima Ljubljana od vseh naprav, ki se izvršujejo po deželi, direkten ali indirekten dobiček. Omenjam samo osuševanje barja, ki bo stalo ne samo tisoče, ampak milijone, in kdo bo imel od tega v prvi vrsti dobiček in korist? Gotovo je, da pred vsemi drugimi ravno Ljubljana. Kar se tiče višje deklishe šole, bi pa tukaj omenil, da se moramo pri subvencioniranju ozirati na kvaliteto, in jaz mislim, da glede kvalitete višje deklishe šole, kakršna je sedaj, gospodje na liberalni strani tudi niso popolnoma na jasnem.

Torej to se bo še premislilo, in ako bomo videli, da je stvar dobra, bomo že potem videli, kaj se da zanj storiti.

Glede obrtne šole pripomnim, da tisti, ki je napačno postopal, ni bil deželni odbor, ki je imel rešiti samo pritožbo, ampak tisti, ki je vse zakrivil, je bivši ljubljanski župan, ki je popolnoma nepravilno, brezvestno in zahrbtno delo oddal. To moramo zahtevati od vsakega župana in v prvi vrsti od ljubljanskega župana, da vestno in zakonito postopa. Sicer bi pa o tem lahko gospod občinski referent kaj natančnejšega povedal.

Kar se tiče očitania radi discipliniranja učiteljstva, izjavljam, da je naša stranka proti učiteljstvu vedno popolnoma pravično postopala. Časih je bil morda drugačen sistem, in učitelji, ki so v prejšnji dobi služili, pravijo, da takrat ni bilo tako, kakor je sedaj. Ako pri nas pride kak učitelj v škodo, se to ne zgodi nikdar brez njegove lastne krivde. Ako se je moralo proti kakemu učitelju disciplinarno postopati, se je to zgodilo vedno po njegovi lastni krivdi. Sicer pa ne govorim dalje o teh stvareh, ker ne maramo teh ljudi dvakrat tepsti s tem, da bi razgrinjali njihove personalije pred vsem svetom in jih spravljali v sramoto.

Gospod dr. Tavčar je nadalje rekel, da bosta vedno dve stranki v naši deželi. Ena, ki je bolj konservativna, in druga, liberalna. Jaz sem tudi o tem popolnoma prepričan, ampak vprašanje je samo to, katera stranka je v resnici napredna. Jaz mislim, da pravi naprednjaki smo pravzaprav mi.

Glede na zgradbo, katere je omenil gospod doktor Tavčar, češ, da nas utegne to vratolomno gospodarstvo privedi do katastrofe, Vam hočem navesti dotične zgradbe, ki so se izvršile po deželnem odboru, odkar

sem jaz v njem, in gospodje boste sprevideli, ali je bil denar opravičeno izdan ali ne. To naj bo hkrati tudi moj račun o hiševanju z melioracijskim zakladom in poročilo o stavbnem delovanju deželnega odbora v zadnjem času.

Prevzeli smo veliko dedščino od prejšnjega deželnega odbora. Ljudje so prosili po deset in petnajst let za razne zgradbe, a nikdar se ni nič izvršilo; pač pa se je pečal s takimi prošnjami deželni stavbni urad in je v tej dobi izdeloval načrte, tako da se je nabralo mnogo raznih projektov. Ko smo prišli mi, smo segli najprej po tistih načrtih, ki so že dozoreli in so bili za izvršitev pripravljeni. Danes je konec te prve dobe in v prihodnje bo treba na novo projektirati.

Zgradbe, ki so se izvršile leta 1908. in 1909. pod vodstvom in nadzorstvom deželnega stavbnega urada, so sledeče:

A. Vodovodi, kapnice itd.

Vodovod za Radovljico in okolico s stroški 179.000 K. Ta vodovod preskrbuje z vodo 2423 prebivalcev. Radovljiško prebivalstvo uživa vodo iz vodovoda, ki je subvencioniran iz melioracijskega zaklada, ki je namenjen v prvi vrsti za kmetijske namene. (Poslanec — Abgeordneter dr. Šusteršič: „Tudi liberalci pijejo to vodo, razen tistih, ki principielno samo šnops pijejo!“ — Živahna veselost na levi. — Lebhaftes Heiterkeit links.) Pri tem povodu bi omenil, da se je nasprotovalo od strani občine radovljiške, češ, da bo zmanjkalo vode. To je pa popolnoma neresnično. Dovolj vode je tudi še sedaj, ko je radovljiški vodovod podaljšan na Ljubno in Predtrg. (Poslanec — Abgeordneter Jarc: „Liberalci premalo vode pijejo!“) Seveda se mora pa tudi z vodo pametno postopati. Če so vedno vse pipe odprte, mora vsa voda izteči.

Potem pride vodovod za mesto Kranj in 17 vasi s 6330 prebivalci. Stroški za ta vodovod so znašali 620.000 K. (Poslanec — Abgeordneter dr. Šusteršič: „Kje so pa liberalci? Sedaj naj poslušajo! Kadar pridejo številke, pa izginejo iz zbornice!“) Potem pride vodovod za Orehovo pri Vipavi s stroški 1900 K za 283 prebivalcev; vodovod za Goče s stroški 15.500 K za 486 ljudi; kapnica v Grižah s stroški 10.000 K za 198 prebivalcev; kapnica za Bogu s stroški 7500 K za 104 prebivalcev; kapnica v Lažah s stroški 12.000 K za 168 prebivalcev; kapnica na Kalu, okraj Litija, s stroški 7120 K za 31 prebivalcev; kapnica za Čelje s stroški 3100 K za 262 prebivalcev; kapnica v Gorenjem Zdihovem s stroški 5300 K za 42 prebivalcev; kapnica v Lasenem s stroški 2200 K za 32 prebivalcev; vodovod v Petelinjah s stroški 22.400 K za 310 prebivalcev; vodovod za Presko s stroški 16.200 K za 228 prebivalcev; vodovod za Gorenjo in Spodnjo Šiško s stroški 99.000 K za 3464 prebivalcev; vodovod za Podkraj s stroški 8400 K za 515 prebivalcev; napajališče za Gradišče s stroški 3100 K za 73 prebivalcev in vodnjak v Liplenah s stroški 1800 K za 114 prebivalcev.

B. Ceste, mostovi i. dr.

Deželna cesta Šmartno-Litija s stroški 27.900 K; dovozna cesta na postajo Vrd s stroški 42.700 K; okrajna cesta Čatež-Lipa s stroški 25.000 K; okrajna

cesta Čatež-Sv. Križ s stroški 43.900 K; okrajna cesta Gabrovšica-Muljava s stroški 38.000 K; deželna cesta Črmošnice-Srednja vas s stroški 23.000 K; deželna cesta Toplice s stroški 3850 K; kanal ob deželni cesti v Buču s stroški 3100 K; most na deželni cesti v Velikih Laščah s stroški 4900 K; dovozne ceste k Št. Janški železnici s stroški 11.800 K; okrajna cesta Krmelj-Tržišče s stroški 9960 K; bodoča deželna cesta Podrošt-Petrovo brdo s stroški 30.000 K in zgradba brega reke Ljubljanice za varstvo mostu v Zavogljah s stroški 2200 K.

To je torej 17 vododobavnih naprav in 13 cestnih zgradb, ki so se izvršile v dveh stavbnih dobah.

Preidem na zgradbe, ki se sedaj izvršujejo pod vodstvom in nadzorstvom deželnega stavbnega urada, in ki so v tem času večinoma že končane. Te so:

Vodovod za Senožeče s stroški 72.000 K za 820 prebivalcev. (Poslanec — Abgeordneter Jarc: „Tudi sami klerikanci!“ — Poslanec — Abgeordneter dr. Šusteršič: „Liberalcem ste veliko preveč dali, to bomo mi grajali!“) Potem pride vodovod za Košano-Kal s stroški 89.000 K za 1262 prebivalcev; vodovod za Kuteževo s stroški 17.000 K za 256 prebivalcev; vodovod za Vrbico s stroški 8000 K za 139 prebivalcev; vodovod za Črni vrh s stroški 24.000 K za 506 prebivalcev; vodovod za Zagorje s stroški 2300 K za 655 prebivalcev, in tukaj tudi niso vsi naši ljudje. (Poslanec — Abgeordneter Ravnikar: „Nekaj jih je!“) Vsi pijejo vodo, liberalci, klerikanci in socialni demokrati. Vodovod za Vrh pri Ložu s stroški 17.600 K za 126 prebivalcev; vodovod v Zapogah s stroški 20.600 K za 168 prebivalcev; vodovod za Mošnje s stroški 162.000 K za 1295 prebivalcev; uravnavna Tržiške Bistrice s stroški 30.000 K; vodovod za Strmico s stroški 5800 K za 150 prebivalcev; zajetje studenca na Belskem s stroški 2000 K za 150 prebivalcev; kapnica v Radleku s stroški 12.000 K za 80 prebivalcev; vodnjak in kapnice v Ustji s stroški 20.000 K za 382 prebivalcev; napajališče v Volčah s stroški 6400 K za 135 prebivalcev; vodovod za Iško vas in okolico s stroški 110.000 kron za 766 prebivalcev; kapnice v Veliki vasi s stroški 8300 K za 132 prebivalcev; kapnice v Harijah s stroški 12.500 K za 335 prebivalcev; vodovod za Cerknico-Rakek itd. s stroški 420.000 K za 11 vasi s 4677 prebivalci; vodovod za Naklo s stroški 51.000 kron s 374 prebivalci; vodovod za Ljubno-Predtrg s stroški 84.000 K za 1056 prebivalcev; vodovod za Ježico s stroški 87.000 K za 1297 prebivalcev; vodovod za Gotenico s stroški 20.000 K za 434 prebivalcev, in vodnjak v Gozdu s stroški 1600 K za 64 prebivalcev.

Torej je letošnje leto v delu 24 vodovodov, med njimi nekaj takih, ki dajo silno veliko dela.

Cestne zgradbe, ki so sedaj v delu, so posebno mnogoštevilne, in jaz prosim gospode poslance, naj natančno pazijo, da bodo vedeli odgovarjati na razna očitanja, ki jih utegnejo morda kdaj slišati. Cestne zgradbe, ki se sedaj izvršujejo, ali pa so že dokončane, so:

Tlakovanje in kanalizacija deželne ceste v Ribnici s stroški 23.000 K; poprava Reške občinske ceste

s stroški 6500 K; most čez Krko v Dobrovah s stroški 46.000 K; most na deželni cesti Pod Peščenikom s stroški 6200 K; okrajna cesta Tacen-Skaručna s stroški 29.000 K; oporni zid na okrajni cesti v Kropi s stroški 3500 K; zavarovalna dela na okrajni cesti Lesce-Tržič s stroški 3100 K; most na občinski cesti v Dupljah s stroški 1600 K; okrajne ceste: Hinje-Zvirče, Ajdovec-Žužemberk-Dvor in Šmihel-deželna cesta s skupnimi stroški 240.000 K; okrajna cesta Mala Gora-Polom s stroški 53.000 K; okrajna cesta Smednik-Zaloke s stroški 34.000 K; preložitve ceste mimo gimnazije v Novem mestu s stroški 16.000 K; okrajne ceste: Stari trg-Luščice, Predgrad-Dol, Dol-Prelesje, Zagozdec-Jelenja vas-Predgrad in Čeplje-Vimol-Vrtače s skupnimi stroški 180.000 K; potem je korektura Brezovega klanca v Čepljah. To je bil morda najhujši klanec v vsi kranjski deželi. Izgledal je kakor Dantejev vohod v peklo. S to preložitvijo, ki je stala 23.000 K, se je pa doseglo, da je danes tam krasna cesta. Potem pridejo okrajne ceste: Pod Veselico na Hrib, Dolac-Vidošice, Pod Kavrenko-Drašiči in Kodolovec pri Dolcu s skupnimi stroški 80.000 K; most na okrajni cesti v Lužarjih s stroški 4500 K; most čez Savo v Tacnu s stroški 155.000 K; okrajna cesta Polhov Gradec-Zalog s stroški 118.000 K in okrajna cesta Vrdenec-Sv. Jošt s stroški 86.000 K.

S temi vodovodnimi napravami se je preskrbelo v teh treh stavbnih sezonah od spomladi 1908 pa do danes z zdravo pitno vodo 30.272 ljudi, ki prebivajo v 99tih vaseh. Deželni odbor se je oziral na to, da kolikor mogoče enakomerno porazdeli te naprave po vsi deželi in da smo vzeli najprej v delo tiste okraje, ki so najbolj potrebni vode, in to je zlasti Notranjska.

Skupni izdatki za ta dela znašajo 2,608.500 K. Kako smo pa mogli izvršiti toliko dela z našimi sredstvi? Manjši del teh stroškov se je pokrila iz deželnega zaklada, večji del pa iz melioracijskega zaklada, in ravno gospodarstvo z melioracijskim zakladom, s katerim se je tako vestno gospodarilo, da se ni izgubil noben vinar na obrestih, je dalo možnost, da se je moglo toliko dela izvršiti v prid našemu ljudstvu, ne da bi se doklade zvišale, in jaz lahko rečem, da je ni dežele v državi, ki bi v zadnjem času zgradila toliko koristnega za ljudstvo, kakor mi. (Odobranje na levi. — Beifall links.)

Torej če prištejemo k tistim dvem milijonom še prejšnje zgradbe iz leta 1908., vidimo, da smo faktično izvršili 84 zgradb s stroški 3,480.000 K. Od teh izdatkov pride na deželo okroglo ena tretjina. Vse naše delo bazira na tem, da čim več dežela izda, tem več pritegnemo državnega denarja v deželo in to velja zlasti pri vododobavnih napravah, za katere dovoljuje dežela navadno 30 %, država pa 40 %. Ali bi bila to štedljivost, če bi mi hoteli s tem, da bi odklanjali take prošnje, deželi prihraniti par tisočakov, s tem bi pa izgubili državne prispevke? V interesu vsega deželnega gospodarstva je, da ta zgradbena dela nadaljujemo.

Tooliko se mi je zdelo potrebno omeniti na ugovore gospoda poslanca dr. Tavčarja.

Naša stavbna dela pa stopijo sedaj v drugo fazo. Prihodnje leto bomo začeli z izdelovanjem novih načrtov, in jaz bi prosil gospode poslance, da opozore v svojih okrajih na to, kar je najbolj nujno, in da pride tisto na prvo mesto. Je pa še ena velika stvar, ki je tukaj ne smemo pozabiti, in to je, da nas zlasti za vododobavne naprave čakajo velike dolžnosti. Čakajo nas veliki vodovodi za Suho Krajino, za ribniški-velikolaški in kočevski okraj, dalje vodovod za Belo Krajino in pa veliki vodovod na Notranjskem izpod Nanosa. Gospodje, to so tako velika dela, da imamo pravico zahtevati zanja večji državni prispevek. Deželni odbor se je že obrnil do ministrstva, da dovoli za ta dela vsaj 50 % državni prispevek, kajti vodovod za Suho Krajino bo stal okroglo 1,500.000 K, ribniški ravno toliko in veliki notranjski vodovod izpod Nanosa proti Ilirski Bistrici bo zopet veljal nad poldrug milijon kron. Gospodje, to so tako velike vsote, da lahko zahtevamo od vlade, da prispeva zanje v večji meri, in ako se ozremo na velike stroške, katere imamo z zgradbami raznih cest, potem naša zahteva gotovo ni pretirana.

Zato si usojam kot dodatek k predlogu finančnega odseka predlagati še sledečo resolucijo (bere — list):

„1. C. kr. deželna vlada se pozivlje, da z ozirom na izredno potrebo vodne preskrbe v Suhi Krajini, v velikolaškem, ribniškem, kočevskem, metliškem, črnomaljskem okraju in na Notranjskem in z ozirom na izredno uboštvo teh okrajev, izvirajoče zlasti iz pomanjkanja zdrave pitne vode, za vodovode v teh okrajih izposluje pri c. kr. centralni vladi vsaj 50 % državni prispevek.

2. C. kr. deželna vlada se pozivlje, da deželi Kranjski tudi k prepotrebni zgradbam novih nerarskih cest izposluje od centralne vlade državno pomoč.“

(Živahno odobranje in ploskanje na levi. — Beilhafter Beifall und Händeklatschen links.)

Deželni glavar:

K besedi se je oglašil gospod deželni predsednik.

K. k. Landespräsident Freiherr von Schwarz:

Hohes Haus! Einer der geehrten Herren Vorredner hat unter Hinweis auf die wiederholten Versetzungen von Lehrpersonen aus Dienstesrücksichten dem Landesschulrate ein unwürdiges Vorgehen vorgeworfen und ausdrücklich dazu bemerkt, daß an diesem Vorwurfe auch der Vorsitzende dieser Korporation seinen Anteil habe. Dem gegenüber kann ich die Bemerkung nicht unterdrücken, daß es bei einigen der Herren Abgeordneten auf dieser Seite des hohen Hauses (središča — des Zentrums) Übung ist, der Regierung und dem Regierungsvertreter gegenüber von starken, um nicht zu sagen, gewagten Ausdrücken einen etwas zu reichlichen Gebrauch zu machen. Ich bin überzeugt, daß sich die Herren, wenn es sich um die Besprechung von Handlungen anderer Leute in der Öffentlichkeit handeln würde, etwas mehr Mäßi-

gung und Reserve auferlegen und derartige Äußerungen zweimal überlegen würden; ich glaube, daß ich wohl das Recht habe, zu verlangen, daß man auch mir gegenüber jene Rücksicht walten lasse, deren man den schlichtesten Mann aus dem Volke teilhaftig werden läßt.

Dies im allgemeinen.

Was nun die Versetzungen von Lehrpersonen aus Dienstesrücksichten anlangt, so habe ich die Zusammenstellung der Disziplinarfälle, betreffend die aus Dienstesrücksichten erfolgten Versetzungen der Lehrer leider erst soeben erhalten, kann aber aus meiner Erinnerung konstatieren, daß meistens aus Rücksichten der Humanität und einer gewissen Nachsicht von strengen Disziplinarstrafen abgesehen und dieser mildere Weg eingeschlagen wurde, den die betreffenden Lehrpersonen vielleicht nicht immer verdient haben. Ich stehe auf dem Standpunkte, daß Beamte und Lehrer sich überhaupt nicht agitatorisch in der Politik zu betätigen haben; ich muß übrigens bemerken, daß der Vorsitzende des Landesschulrates in den wenigsten Fällen in die Lage kommt, an der Abstimmung über den Beschlußantrag mitzustimmen; er hat wohl das Recht, gesetzwidrige Beschlüsse zu sistieren; wenn nun aber die Mehrheit des Landesschulrates oder, wie es fast immer der Fall ist, dessen sämtliche Mitglieder zur Überzeugung gelangt sind, daß sich der betreffende Lehrer unmöglich gemacht und sich zur Bevölkerung in Gegensatz gesetzt hat, daß er Unfrieden in die Gemeinde bringt oder durch sein ganzes Vorgehen ein gewisses Ärgernis erregt, gleichwohl aber die Rücksicht üben, den betreffenden Lehrer nicht zu disziplinieren, sondern aus Dienstesrücksichten zu versetzen, so kann von einer Gesetzwidrigkeit wohl nicht die Rede sein.

Es ist richtig, daß der neue Bestimmungsort nicht immer ein guter Posten ist, es sind jedoch auch Versetzungen auf bessere Posten vorgekommen, und wenn es sich um verheiratete Lehrpersonen gehandelt hat, so ist es immer das Bestreben des Landesschulrates gewesen, womöglich beiden Teilen das Wirken an der gleichen Schule zu ermöglichen.

Dies dürfte genügen, um das hohe Haus zu überzeugen, daß der Vorwurf, der in dieser Beziehung gegen den Landesschulrat und speziell gegen mich erhoben wurde, ein ungerechter war.

Es wurde weiter das alte Lied von der Abhängigkeit des Landespräsidenten von der Slovenschen Volkspartei gesungen und diese Abhängigkeit in überaus drastischer und bildlicher Weise geschildert. Ich weiß nicht, auf Grund welcher speziellen Wahrnehmung diese Behauptung aufgestellt wurde. Ich kann selbstverständlich niemanden dazu zwingen, mir Glauben zu schenken, aber wenn man schon zu wiederholtenmalen Behauptungen aufstellt, so glaube ich verlangen zu dürfen, daß man doch auch mit gewissen Tatsachen komme. (Klici na levi — Rufe links: „Tako je! Dobro, dobro!“) Damit, daß man eine Sache immer und immer wiederholt, ist noch gar nichts bewiesen. Wenn ich zu einer Entscheidung berufen bin, so muß ich mir doch vorerst eine Ansicht

bilden, und zwar tue ich dies auf Grund der Gesetze und der allgemeinen Grundsätze des Rechtes und der Billigkeit. Leider kann nicht immer allen Parteien entsprochen werden, die eine, sei es, daß es sich um einzelne Personen oder um eine politische Partei handelt, ist meist unzufrieden; wenn man aber von einem parteiischen Vorgehen, von Liebe zu der einen und Gehässigkeit zu der anderen Partei spricht, so macht dies den Eindruck, als ob die betreffenden Herren, die diesen Vorwurf erheben, an die Existenz von unparteiischen Beamten überhaupt nicht glauben würden. Derlei Vorwürfe muß ich auf das entschiedenste zurückweisen und zum mindesten verlangen, daß solche, das Ansehen der Beamtenschaft oder eines einzelnen Beamten gefährdende Behauptungen aufgestellt werden, dieselben auch bewiesen werden. (Poslanec — Abgeordneter dr. Tavčar: „Zakon za Ljubljano!“ — Poslanec — Abgeordneter dr. Triller: „Ljubljanski statut!“) Eine solche Auffassung, beziehungsweise das Aussprechen oder nur Andeuten einer solchen Auffassung ist ganz ungehörig und gefährlich, denn es kann nur dazu beitragen, daß einzelne Beamte in der idealen Auffassung ihrer Aufgabe beirrt werden.

Was die Erzählung des Vorfalles bezüglich der 200 K anlangt, so ist die Sache eine sehr einfache. Es hat sich nicht um die Entlohnung einer in aller Eile auszuführenden, Änderungen oder Ergänzungen eines Gesetzes betreffenden Arbeit, sondern nach meiner Ansicht nur darum gehandelt, daß einige Hilfskräfte der Landesregierung vom Landesausschusse für eine Arbeit, nämlich für die Herstellung der Reinschriften von Gesetzentwürfen remuneriert wurden, die der Landesausschuß durch seine eigenen Kräfte auszuführen gehabt hätte. Wenn also der Landesausschuß spontan, ohne daß ich vorher etwas davon gewußt hätte, den betreffenden, gewiß nicht mit Glücksgütern gesegneten Hilfsbeamten eine Remuneration bewilligt hat, so finde ich darin nichts auffalendes, ebenso wie ich auch nachträglich, als ich hievon Kenntnis erhielt, dagegen keinen Einspruch erhoben habe, da mir das Gegenteil als ein Akt der Unbilligkeit erschienen wäre.

Ich glaube also, die ganze Sache ist eine sehr einfache gewesen und die Färbung, die dem unbedeutenden Vorfall (Poslanec — Abgeordneter dr. Tavčar: „Unbedeutend nicht, charakteristisch!“) gegeben wurde, verblaßt im Lichte der Tatsachen.

Damit glaube ich die erhobenen Anwürfe genügend widerlegt zu haben. (Živalno odobranje na levi in klici v sredšiču: — Lebhafter Beifall links und Rufe im Zentrum: „Ljubljanski statut!“)

Deželni glavar:

K besedi se je dalje oglašil, in sicer „pro“, gospod poslanec dr. Šusteršič.

Poslanec dr. Šusteršič:

Visoka zbornica! Gospod tovariš dr. Triller, prvi današnji kontragovornik, je govoril iz dna svoje katastrofalne duše in prišel seveda tudi do katastrofalnih

rezultatov. Zlasti pa je bila katastrofalna njegova logika. (Veselost. — Heiterkeit.) Konstatiral je najprej s povzdignjenim glasom, da izkazuje deželni proračun $1\frac{1}{3}$ milijona deficita; eno minuto pozneje je še višje povzdignil glas in konstatiral dva milijona deficita, in ni preteklo pet nadaljnjih minut, in že je konstatiral katastrofalen deficit petih milijonov. (Živahna veselost. — Lebhaftes Heiterkeit.) — Poslanec — Abgeordneter Jarc: „Resnično, resnično Vam povem!“ — Veselost. — Heiterkeit.) Prava sreča je, da je kontingentiran govorniški čas, kajti če bi to ne bilo, in če bi se razen tega ne bilo treba ozirati na tisto veselo uro kosila, potem se bojim, da bi gospod doktor Triller prišel do še bolj katastrofalnih zaključkov ter bi nam nazadnje naslikal na steno deficit 50 milijonov. (Živahna veselost. — Lebhaftes Heiterkeit.) Ampak, gospoda moja, ko se je šlo za dokazovanje katastrofalnega prepričanja (Veselost. — Heiterkeit.) gospoda kontragovornika, takrat je pa nastala pri njem naravnost katastrofanla praznота (Ponovljena živahna veselost. — Erneute lebhaftes Heiterkeit.), kajti dokaze nam je ostal dolžan. Ako bi mu finančni referent deželnega odbora ne bil predložil svojega operata, ki kaže za leto 1911. okroglo 1,300.000 K primanjkljaja, potem bi gospod tovariš dr. Triller ne imel sploh nobenih dokazov, in bojim se tudi, da jih ne bi imel, če se ne bi tekom zasedanja deželnega zbora opetovano na teh klopeh govorilo o tem deficitu. Tam pa, kjer je prijatelj dr. Triller šel naprej, kjer se je začelo stopnjevanje do dveh milijonov in do petih milijonov primanjkljaja, tam pogrešam vsakih dokazov, kako je gospod dr. Triller pravzaprav prišel do teh katastrofalnih števil.

Gospodje, moja naloga, moja stvarna naloga je tedaj jako lahka. Opraviti imamo z deficitom okroglo 1,300.000 K, ki ga izkazuje proračun za l. 1911. Vprašanje nastane, kako se bo dal ta deficit v prihodnjih letih pokriti. Gospodje, tako od narodno-napredne stranke kakor govornik ustavovernega veleposestva, so grajali, zakaj ne rešimo definitivnega proračuna, in na obeh straneh je bilo mnenje, da ga zaradi tega ne rešimo, ker nečemo izvajati konsekvenc iz tega deficita in povišati doklade. V marsičem so se izvajanja, tako v gospodarskem kakor v političnem oziru, na klopeh obeh sicer tako različnih opozicijskih strank danes precej srečavala in to vse kaže nekako, da „on revient toujours a ses premieres amours“ — ali kakor pravi Nemeč: „Alte Liebe rostet nicht.“ Gospod dr. Tavčar, kot priznan slovenski literat, nam bo razložil, kako se to lepo slovensko pove. (Veselost. — Heiterkeit. — Poslanec — Abgeordneter dr. Tavčar: „Da na šmarnice dr. Šusteršiča rosa ne pade!“)

Gospoda moja, mi moramo hladnokrvno presojati položaj, kakršen je.

Gospod dr. Triller je govoril o neki zelo dvomljivi dedščini, na katero baje zidamo, namreč na državno asanacijo deželnih financ. Gospoda moja, tukaj govoriti o kaki negotovi problematični „dedščini“ je nonsens. (Klici na levi — Rufe links: „Tako je!“) Vsakdo, kdor pozna razmere, vé, da je vlada predložila tozadevno predlogo, ki je sedaj v državnem zboru v

razpravi, in faktum je, da bo, če ta vladna predloga postane zakon, dežela Kranjska dobila iz davka na žganje in iz osebne dohodnine 900.000 K na leto več, kakor dobiva dosedaj. Faktum je nadalje, da so se zjediniile stranke, ki reprezentujejo veliko večino v državnem zboru, da mora vlada odstopiti ves povišek davka deželam, faktum je, da se je finančni minister v to že vdal, in faktum je tedaj, da smemo računati z možnostjo, da dobi dežela iz teh povišanih državnih davkov okroglo 1,000.000 K na leto novega dohodka. (Klici na levi — Rufe links: „Čujte! Čujte!“) Gospoda, s tem računati je pametno, s tem ne računati, nespametno (Živahno pritrdjevanje na levi — Lebhaftes Zustimmung links), in ako bi mi, ne računajoč s tem, kakor želi gospodje od častitih opozicijskih strank, kar tja v en dan povišali doklade, obremenili bi za sedaj po nepotrebnem ljudstvo, ki je ravno po nezgodah zadnjih let tako strahovito udarjeno. Spominimo se samo suše predlanskega leta, katere posledic še nismo preboleli in koje čutijo zlasti tudi mestni konsumenti, ker je ravno tudi predlanska suša vzrok druginji mesa; kajti stanje živine je vsled te suše tako padlo, da še do danes nismo dosegli onega števila, ki odgovarja normalnim gospodarskim razmeram v deželi. (Klici na levi — Rufe links: „Tako je!“) Tedaj, gospodje, v takem položaju bi bilo naravnost nespametno, če bi drugače postopali kakor postopamo. (Živahno pritrdjevanje na levi. — Lebhaftes Zustimmung links.) Mi deželnega proračuna letos ne bomo definitivno reševali, ker ni izključeno, da pride dežela že od 1. januarja 1911. dalje do užitka tistega poviška indirektnega davka in osebne dohodnine, ki bi utegnil deželne dohodke zvišati za en milijon kron! (Klici na levi — Rufe links: „Tako je!“)

Gospodje, dovolite, da opozarjam, kje je pravzaprav križda, da država še ni prišla do sanacije deželnih financ, za katero se je zavzela osrednja vlada z vso odločnostjo. Gospoda moja, mi vsi vemo, da je kriva socialnodemokratska stranka, ki je v finančnem odseku državnega zbora uprizorila obstrukcijo, vsled česar tozadevne vladne predloge niso mogle priti iz finančnega odseka državnega zbora. Zato je pa jako umesten predlog, ki ga nasvetuje naš deželnozbornski finančni odsek, in ki gre na to, da osrednjo vlado pozivljamo, naj sprejme v proračunski provizorij za leto 1911. določbo, po kateri se ima od 1. januarja 1911. dalje pobirati dotični višji davek in takoj repartirati na dežele po ključu, ki je naveden v dotični vladni predlogi.

Grem pa še dalje in pravim: dolžnost osrednje vlade je, združiti sanacijo deželnih financ s tem budgetnim provizorijem, ker je to edina pot, po kateri je mogoče priti pravočasno preko odpora socialnodemokratske stranke do tega užitka za dežele. In zakaj? Gospoda, davčno predlogo obstruirati v odseku, to je lahka stvar, obstruirati budgetni provizorij, je pa druga reč; kajti socialnodemokratska stranka je sama stala doslej vedno na principielnem stališču, da ne obstruira budgetnega provizorija, kakor tudi proračuna ne, češ, to je poglavitna, najbistvenija točka

parlamentarnega in konstitucionalnega dela, in mi socialni demokrati nočemo tega zavirati in ne bomo tega zavirali.

Je pa seveda še drug razlog. Socialnodemokratična stranka se namreč silno boji razpusta državnega zbora in novih volitev. (Klici na levi — Rufe links: „Res je!“) A socialnodemokratična stranka si mora biti svesta, da bi obstrukcija proračunskega provizorija neizogibno dovedla do razpusta državnega zbora. Zato je s sigurnostjo pričakovati, da socialnodemokratična stranka ne bo obstruirala pod nobenim pogojem proračunskega provizorija. Zato pa tudi pravim, da je naravnost dolžnost vlade, deželno finančno sanacijo združiti z budgetnim provizorijem! Le ako vlada to stori, bode pokazala, da ji je resno ležeče na saniranju deželni financ. Vlada naj se nikar ne vara. Urejene deželne finance so za državo ravno takega pomena, kakor urejene državne finance; razdrapane deželne finance pomenjajo še v večji meri nezadovoljnost ljudstva kakor razdrapane državne finance, kajti podlaga javnemu življenju so v prvi vrsti nižji organizmi, občine, osobito pa dežele.

Torej, gospodje, ako se nam posreči dobiti tisti prirastek deželni dohodkom, ki je mogoč, in ki ga gotovo dobimo, če bo osrednja vlada izpolnila svojo dolžnost, potem se naš deficit za leto 1911. reducira na 300.000 K. To je pa navaden deficit, s kakršnim operira naše deželno gospodarstvo že najmanj deset let. Gospodje, razen tega je treba tudi vpoštevati, da smo v tem zasedanju sklenili dva zakonska načrta, po katerih do dežela tudi nekaj dohodkov dobila. Koliko bodo znašali ti dohodki, ne vemo, ker nam žalibog manjkajo tozadevni statistični podatki, ali po preteku enega leta se bo že nekaj vedelo, in ko se deželni zbor zopet snide, da sklepa o proračunu za leto 1912., bomo imeli tudi v tem pogledu jasno sliko deželnega gospodarstva. (Pritrjevanje na levi. — Zustimmung links.) In končno, kar se tiče tega poglavja, moramo nekoliko računati tudi z gospodarskim napredkom dežele, ki nikdar ne miruje, ampak se čim dalje bolj razvija; saj nastaja čim dalje več novih podjetij in obstoječa se razširjajo in to gotovo vpliva tudi na dohodke dežele. Torej, gospodje, ako vzamete vsa ta dejstva, mirno in stvarno obrazložena, potem morate vendar priznati, kako katastrofalno nezmiselno (Veselost — Heiterkeit) je govoriti o tem, da naj dežela stavi v loterijo in čaka na kak dobiček, ali pa trditi, da je dežela v konkurzu, kakor je storil poslanec dr. Triller. (Živahno pritrdjevanje na levi. — Lebhaftes Zustimmung links.) Gospoda moja, ne vem, ali se je gospod prvi kontragovornik sploh kdaj vglobil v principe javnega gospodarstva. Jaz moram o tem dvomiti. Po današnjih njegovih izvajanjih, katera je metal seveda samo skozi okno, namenjena za najbolj nerazsodne ljudi (Živahno pritrdjevanje na levi — Lebhaftes Zustimmung links), — on mora že vedeti, na katere mislim (Veselost — Heiterkeit) — moram že priti do zaključka, da je njegova nevednost glede javnega gospodarstva naravnost katastrofalna. (Živahna veselost na levi. — Lebhaftes Heiterkeit links.)

Gospod dr. Triller je s povzdignjenim glasom zaklical, da se je v našem deželnem gospodarstvu „sipalo“. Ko sem začel te besede, izgovorjene s pristnim patosom, lastnim gospodu tovarišu dr. Trillerju (Živahna veselost — Lebhaftes Heiterkeit), sem seveda precej špičil ušesa in pričakoval, kdaj bo govornik začel dokazovati, kako je deželni odbor sipal, in sem rekel, sedaj bomo pa prijeli našega finančnega ministra za vrat. (Živahna veselost. — Lebhaftes Heiterkeit. — Poslanec — Abgeordneter doktor Lampe: „Vratolomno!“) Potem bi bilo naše delo res vratolomno. (Ponovljena živahna veselost. — Erneutes lebhaftes Heiterkeit.) Ali, žalibog, sem zaman čakal, da bi prišel dr. Triller s kakimi dokazi ali tudi le z jasnimi, določnimi trditvami. Gospoda moja, če kaj takega trdi kak deželni poslanec na kakšnem ljudskem shodu, recimo v kaki gorski vasi kje daleč v hribih, kjer izkuša skakati čez tisti plot, katerega je gospod dr. Triller tako plastično popisal (Burna veselost — Stürmische Heiterkeit), naj bi to bilo. Ampak, če kdo tukaj v prvi in najvažnejši korporaciji dežele trdi, da je deželni odbor „sipal“, potem je dotičnik dolžan dokazati dejstvo, na katero opira tako nečuveno trditve. (Klici na levi — Rufe links: „Tako je!“) Gospodje, ko je tovariš dr. Lampe obrazložil številke in obrazložil glavne izdatke, katere je imel deželni odbor v letih 1908. in 1909., takrat smo videli, kakšno je bilo to „sipanje“, namreč, da je deželni odbor storil to, kar je njegova dolžnost, da je izdajal deželni denar za gospodarske potrebe, osobito za gospodarske investicije, da je dežela porabljal denar v to, v kar je v prvi vrsti namenjen, za povzdigo deželne kulture. (Živahno pritrdjevanje na levi — Lebhaftes Zustimmung links.) Povejte en sam izdatek, ki bi bil podoben „sipanju“, povejte sam oen tak slučaj — seveda ga ne morete povedati, ker ga ni (Burno pritrdjevanje na levi — Stürmische Zustimmung links), in če dokazete, da je deželni odbor sipal, potem bomo mi prvi, ki bomo poklicali deželni odbor na odgovor. (Klici na levi — Rufe links: „Tako je!“) Komentar za gorostasno dr. Trillerjevo trditve nam je pa pravzaprav že podal gospod dr. Tavčar, kajti končno se je to „sipanje“ reduciralo na tistih borih 200 kron, ki jih je dal deželni odbor — popolnoma v okviru svoje zakonite oblasti — ubogim pisarjem, ko so izvršili čez noč neko nujno delo. (Živahna veselost. — Lebhaftes Heiterkeit.) Ubogi pisarji, jaz sem uverjen o tem, da so pri volitvah večinoma na strani gospoda dr. Tavčarja. (Poslanec — Abgeordneter dr. Tavčar: „Pisarji ne igrajo nobene vloge!“) Ubogi pisarji so to dobili za to, da so opravili nujno nočno delo. (Poslanec — Abgeordneter dr. Tavčar: „Nočete razumeti!“) Jako dobro razumem, gospod dr. Tavčar, in če se je z 200 K dala kupiti naglost za sankejoniranje od deželnega zbora sklenjenih postav, potem dam deželnemu odboru naprej popolno pooblastilo, da naj še v bodoče sklepa take kupčije. (Burna veselost. — Stürmische Heiterkeit.) Torej, gospodje, ne delajte s praznimi frazami tukaj v visoki zbornici. Pridite z dejanji, s kon-

kretnimi fakti (Klici na levi — Rufe links: „Tako je!“), potem bomo govorili in bomo v vsakem slučaju razsoditi, ali je bil izdatek potreben in umesten ali pa ne. — Ker se je govorilo, da hoče večina izstradati narodno-napredno stranko, da dela samo za svoje volivce, da pa morajo narodno-napredni okrajji stradati, bi samo rekli, da žalibog gospodje niso bili navzočni, ko je gospod tovariš dr. Lampe prečital gotove številke, iz katerih je razvidno, da so šle relativno največje vsote ravno za take kraje, katere ima liberalna stranka v oblasti, kranjski vodovod, radovljiški, senožeški, vodovod za Spodnjo in Zgornjo Šiško itd. Torej, gospodje, nikar ne govorite tako nezmiselno, saj bi si utegnili le sami škodovati! No, končno smo izvedeli — sicer ne skozi usta katastrofalnega prvega kontra-govornika, temuč skozi usta veliko bolj mirnega in ljubeznivega zadnjega kontra-govornika gospoda dr. Tavčarja — zakaj se gospodom pravzaprav gre — ko govore o svoji lakoti. Gre se pravzaprav le za subvencijo višji dekliški šoli v Ljubljani! Druga konkretnega slučaja niste navedli nobenega in zaraditega se moramo pečati seveda s tem, kar ste navedli. Jaz stojim na stališču, da, če deželni odbor tudi samo eno krono deželnega denarja stran vrže, je to nedopustno. Jaz spoštujem tudi malenkost in zato smo pripravljene se pečati tudi z malimi stvarmi, ako jih gospodje spravljajo v razpravo. Gospodom je dobro znano, zakaj se je odtegnila subvencija višji dekliški šoli v Ljubljani. Vsem je dobro znano, da zaraditega, ker sta večina kuratorija in bivši občinski svet ljubljanski na nečuvnen način žalila in briskirala deželo v osebi njenega zastopnika v kuratoriju. (Klici na levi — Rufe links: „Tako je!“) Gospodje, denar jemati za Ljubljano ali za Vaše zavode, to Vam je všeč, ampak spoštovati pravice tistih, ki denar dajejo, to je pa pri Vas druga stvar, tega pa ne. (Živahna pritrdjevanje na levi. — Stürmische Zustimmung links.) Gospodje, vzemite enkrat za vselej to na znanje, da mi s seboj ne damo igrati. (Klici na levi — Rufe links: „Tako je!“ — Poslanec — Abgeordneter dr. Tavčar: „Že dobro!“) In kolikor imamo pravic in kolikor jih ima dežela, jih bomo skrbno varovali. Ja, vidite, pritožite se pri tistem, ki je to zakrivil! Vam, gospod dr. Tavčar, v tem oziru ničesar ne očitam, Vi sami veste, da se je na magistratu marsikaj zgodilo, s čimer tudi Vi niste bili zadovoljni, in to bodi Vam v čast povedano.

Gospod dr. Triller trdi, da živi naša stranka politično od neke fikcije; od fikcije namreč, da narodno-napredna stranka sovraži kmeta. Gospodje, mi ne živimo politično od nobenih fikcij, ampak živimo politično od našega poštenega dela za blagor in pravice ljudstva. (Burno pritrdjevanje na levi. — Stürmische Zustimmung links.) Dokler ljudstvo vidi in razumeva naše delo, Vam vse fraze nič ne pomagajo. Če bo pa prišlo do nasprotnega mnenja in bo ljudstvu Vaše delo bolj ugajalo, tedaj boste pa imeli Vi večino in se bo nam slabše godilo. (Poslanec — Abgeordneter dr. Zajec: „Slabše nego onim!“) O tem sem uverjen. In ako gospod dr. Triller govori o visokem plotu, ki stoji med maso ljudstva in narodno-napredno stranko, rečem: ta plot obstoji, ampak zgradila ga je Vaša

stranka s tem, da se postavlja ostantativno v protislovje z vsem, kar je našemu ljudstvu prav in kar je našemu ljudstvu sveto. (Burno pritrdjevanje na levi. — Stürmische Zustimmung links.) Gospodje, in če pravite, da boste Vi čez ta plot resnico metali, se jako motite. Kar bo Vaša stranka metala čez ta plot, bo vražje podobno tistim bombam, ki ste jih svoječasno metali v tej zbornici. (Viharna veselost in burno odobravanje na levi. — Stürmische Heiterkeit und stürmischer Beifall links.) Nikar se ne kregajte na druge, ampak izprašajte svojo vest in izpremenite svoje delo. (Klici na levi. — Rufe links: „Tako je!“) Drugače začnite delati, kakor do sedaj in potem bo tudi marsikaj drugače. Če pa, gospodje, ob najnedolžnejši priliki, na primer če se obravnava draginja, Vaši govorniki ne morejo premagati svoje katastrofalne strasti (Živahna veselost. — Lebhaftige Heiterkeit), da ne bi udarili po duhovnikih in globokem verskem prepričanju našega ljudstva, potem Vam ne moremo pomagati. Gospodje, ako boste tako govorili, kakor ste govorili tukaj, govorite za jako majhen del našega ljudstva in celo za majhen del svoje lastne stranke, kajti pomislite, da je velik del Vaših pristašev, o katerih se ne more ravno reči, da so protiverskega mišljenja! In če boste še naprej tirali to protiversko gonjo, lahko izgubite še en del tistih, ki Vam danes še sledijo in ki gotovo niso slabši del Vaše stranke! Gospoda moja, Vi ne smete misliti, da bo „luč iz zapada“ kdaj svetila na Kranjskem. Če na to čakate, čakajte, mi Vam želimo veliko potrpežljivosti, ampak tiste luči ne boste doživeli v naši deželi. Čez ta plot, gospoda moja, ki obstoji med narodno-napredno stranko in pamedmaso našega ljudstva, bomo mi vrgli bakljo rešnice v tiste elemente, ki Vam danes še sledijo v dobri veri (Burno pritrdjevanje na levi. — Stürmische Zustimmung links) in ki Vas bodo zapustili, ko izprevidijo pogubnost Vašega početja za naš narod. — Gospoda, jaz seveda na vse podrobnosti ne morem odgovarjati in tako se z gospodom tovarišem dr. Trillerjem ne bom prekal o poročanju listov o sejah deželnega zbora, zoper katero se je tako bridko pritoževal. Jaz nisem šefredakter kakega lista, kakor je gospod dr. Triller, ampak v srečnem položaju sem, da lahko konstatiram, da se poročanje tistega lista, kateremu je gospod dr. Triller šefredakter, gotovo ne odlikuje s posebno katastrofalno objektivnostjo. (Bučna veselost. — Schallende Heiterkeit.) Gospod dr. Triller je končno prišel do zaključka, da proračun, katerega je predložil deželni odbor, mora njegovo stranko veseliti, in je rekel: čim dalje boste tako delali, tem ljubše nam je. Ja, vprašam, zakaj se pa gospod dr. Triller potem tako krega? (Živahna veselost. — Lebhaftige Heiterkeit.) Naj nas le pusti mirno delati kakor doslej, mi bomo tudi naprej previdno in pametno gospodarili in odgovor dajali edino kompetentnemu sodniku našemu — in to so naši volivci. (Klici na levi — Rufe links: „Tako je!“)

Gospod dr. Triller je pa govoril tudi o politični bilanci naše stranke. Silno sem bil radoveden, kaj

bo sedaj? Gospod dr. Triller je z velikim patosom zaklical: Kadar Slovenska Ljudska Stranka en korak naprej, takrat slovenski narod dva koraka nazaj. (Poslanec — Abgeordneter dr. Triller: „To se Vam dobro zdi!“ — Klici na levi — Rufe links: „Gotovo, Vi skrbite za zabavo!“ Veselost na levi. — Heiterkeit links.) Ne vem, na kakih znakih je gospod dr. Triller opazoval to napredovanje in to nazadovanje, ki je v nasprotni geometrični progresiji, kajti, gospoda moja, ko sem čakal na utemeljevanje te imenitne teze, sem zastoj čakal, ravno tako zastoj, gospoda moja, kakor Vi zastoj čakate, da bo „luč iz zapada“ svetica v naši kronovini. (Poslanec — Abgeordneter dr. Tavčar: „Kaj pa je to za ena luč?“ — Klici na levi — Rufe links: „Portugalska nasilstva, saj je to pisal ‚Slovenski Narod!‘“ — Dr. Tavčar: „Tega pa nisem bral!“ — Klic na levi — Ruf links: „Bere samo ‚Slovenca!‘“) Jaz se vedno učim in nekega lepega dne sem se iz „Slovenskega Naroda“ naučil, kaj je „luč iz zapada“. (Živahna veselost. — Lebhaftes Heiterkeit.) Gospoda, gospod dr. Triller je govoril o Janusovem obrazu naše stranke in je hotel s tem reči, da je naša stranka na Dunaju opozicijska, tukaj v deželi pa podpira vlado. Jaz ne vem, na kakšna dejstva gospod dr. Triller opira to svojo trditev, ker ta dejstva, ki jih je navedel, so silno pomanjkljiva. Gospodje, vsakdo, ki je konstitucionalno količkaj izobražen ali le vaje parlamentarnega življenja, vé, da deželni predsednik ni odgovoren deželnemu zboru. Odgovorna je le osrednja vlada, in sicer državnemu zboru. Ako hoče tedaj kdo nastopiti zoper vladni sistem, mora nastopiti tam, kjer ima pred seboj odgovorno vlado, tedaj v državnem parlamentu. Tu pa opazujemo čudno sliko, da tisti, ki stojijo politično blizu gospoda dr. Trillerja, kažejo čudovito, naravnost katastrofalno mehko napram osrednji vladi v parlamentu. (Veselost in klici na levi: — Heiterkeit und Rufe links: „Župan Hribar!“) To vsi, ki so Vam blizu, brez izjeme! (Poslanec — Abgeordneter dr. Triller: „Že zopet ima Ploja!“) Imen ni treba meni povedati nobenih, ker dr. Triller takoj nehote imenuje tistega, ki pride v prvi vrsti v poštev. (Bučen smeh. — Schallendes Gelächter.) Gospodje, jaz se glede takih političnih elementov, kojih nečuveno mehko Vi podpirate in branite v svojih listih, ne bom prepiral. Kadar bode Vi enkrat, gospoda moja, pokazali, da Vam je resno za opozicijo... (Poslanec — Abgeordneter dr. Triller, zapuščajoč dvorano — den Sitzungssaal verlassend: „Bosenski referat!“) Le tukaj ostani, bo prišel na vrsto. Vsedi se, boš videl, da boš veliko bolj miren, če boš sedel. (Dolgotrajna viharna veselost. — Anhaltende stürmische Heiterkeit.) Torej jaz pravim, da o tem ne bom govoril. V tem oziru sem popolnoma drugega mnenja, kakor častiti tovariš gospod dr. Triller, ki ve ravno tako dobro, kakor baron Bienerth, kje so iskati prijatelji in kje nasprotniki sedanje vlade.

Toda gospod dr. Triller se je spravil nad neko zadevo, katera ni zrastle v njegovi glavi, ampak na zeljniku, ki se imenuje „Grazer Tagespost“. In

seveda, kar je stalo v „Grazer Tagespost“, je, ker je bilo zelo podlo sumničenje dr. Šusteršiča, takoj z veseljem ponatisnil list, čigar šefredakter je gospod dr. Triller. (Klici na levi: — Rufe links: „Dr. Tavčar!“) Ne, dr. Triller. Gospod dr. Tavčar, odkar je gospod dr. Triller šefredakter, tega lista niti ne bere ne. (Viharna veselost. — Stürmische Heiterkeit.) Torej gospodje, v tistem članku „Grazer Tagespost“ je bila jako interesantna notica, ki je prišla iz ljubljanskih nemških krogov in kjer je bilo rečeno: Dr. Šusteršič je sklenil z osrednjo vlado kravjo kupčijo. To je bilo v članku v „Tagesposti“ in zato je gospod dr. Triller to tudi ponavljal. On ima dober spomin (Veselost — Heiterkeit), kar bere, si zapomni, — če se mu dopade! Torej kravja kupčija? V čem je obstajala ta kravja kupčija? Ta kravja kupčija je glasom židovske „Grazer Tagespost“ obstajala v sledečem: Vlada se je silno bala Šusteršiča, ko so se otvorile delegacije. Bienerthu, Burianu in ne vem komu še vse, so se tresle hlače. Nobenega izmed 60 delegatov se niso ustrašili, samo Šusteršiča se je vlada silno bala, da jo bo grozovito napadel. In da se temu izogne, je sklenila kravjo kupčijo in rekla: Ti, dr. Šusteršič, bodeš odložil mandat v delegacijah, jaz, Bienerth, bom pa sankcioniral Vaše postave. To je bilo bistvo kravje kupčije, kakor je natisnjena v „Tagesposti“ in tako je bila tudi ponatisnjena v „Slovenskem Narodu“.

Pri tej dozdevni „kravji kupčiji“ moram nekoliko obstati. Predvsem mora vsakemu človeku, ki je zasledoval v zadnjih dveh letih zadevo odveze bosanskih kmetov, biti znano sledeče: Jaz si štejem, to moram že odkrito reči, opravičeno v zaslugo, da sem to vprašanje spravil v javnost na kompetentnem mestu in to vprašanje zasledoval s tisto brezobzirnostjo, ki je bila na mestu. (Poslanec — Abgeordneter dr. Tavčar: „Katera je bila Vaša last!“) Moja last je pa brezobzirnost napram samemu sebi. Včasih mora biti človek v političnem življenju tudi sam sebi nasproti brezobziren. Gospod dr. Tavčar, Vi ste tudi nasproti samemu sebi nekoliko brezobzirni, Vi bi včasih raje bivali v krogu svoje rodbine, kakor pa žrtvovati svoj čas javnemu delovanju. — Torej, jaz si štejem v čast, da sem zasledoval to zadevo s tisto brezobzirnostjo, ki je bila na mestu. Našel sem popolno podporo skoro polovice poslanske zbornice državnega zbora. Gospodom mora biti znano, da se je afera začela s tem, da je skupni finančni minister Burian koncesioniral neko ogrsko banko, ki bi bila imela privilegij za odvezo kmetijskih bremen v Bosni in Hercegovini, oziroma za to kupčijo, kakor jo je imenoval Burian sam, in to pod pogoji, ki se morajo imenovati naravnost oderuštvo. Pomisliti je treba, da bi imeli kmetje, ki bi se zadolžili pri tem zavodu, da bi odkupili zemljišča, tozadevno posojilo ne samo dobro obrestovati, ampak morali bi skozi celo amortizacijsko dobo plačevati še 1½ % takozvane režijske pristojbine, ki bi ostala skozi celo amortizacijsko dobo enaka, to se pravi z drugimi besedami, da bi morali kmetje kapital še več kakor dvakrat

plačati! Ne bodem govoril še o drugih podrobnostih, že na podlagi ravnokar navedenega je naravno, da sem se uprl z vso silo in sem v resoluciji, stavljeni v državnem zboru na adresu naše vlade, zahteval, da se mora prvič ta privilegij odvzeti tej ogrski banki in drugič, da se mora razbremenitev bosanskih kmetov izvesti izključno po vladnih organih in pa z javnimi prispevki. To je bila naša zahteva. Cenjeni gospodje imate v živem spominu tisto borbo, katero smo izvojevali v državnem zboru. Propali smo sicer pri glasovanju za par glasov, a pritisk javnega mnjenja celega parlamenta, tudi tistega dela, ki ni hotel glasovati za naše predloge, ker bi njih sprejetje imelo za posledico takojšnjo demisijo Bienertrove vlade, je bil tako močan, da so najmerodajnejši faktorji v državi smatrali kot absolutno potrebno, lotiti se te stvari in izposlovati remeduro, in sicer remeduro popolnoma v zmislu tistih naših predlogov. Ta remedura se je tudi izvedla in tista banka ne izvršuje omenjenega privilegija. Skupna vlada je na izrečni poziv cesarja, ki mu ne moremo biti zadosti hvaležni za njegovo inicijativo, izdelala posebno predlogo in jo tudi že predložila bosanskemu saboru, po kateri se zgodi, ako sabor pritrudi, vse to natančno, kar smo mi zahtevali, in tedaj je moja akcija, v kolikor ima moja oseba s to zadevo opraviti, imela popoln uspeh. Stvar bosanskega sabora je sedaj, to zadevo končno rešiti, ker sedaj je le bosanski sabor v to kompetenten. O tem pa, kakšno stališče jaz zavzemam napram Burianu, o tem naj pa gospod dr. Triller govori potem, kadar bodem jaz v plenumu delegacije zavzel stališče. (Burno pritrjevanje na levi. — Stürmische Zustimmung links.) Delegacijskega mandata nisem odložil in ga bom izvrševal v plenarnih sejah. Naravnost nečuvveno pa je, da se je dr. Triller osmelil priti s trditvami, za katere niti sence dokaza nima, oziroma s tem, kar si je izmislil ali pobral iz predalov nemško-liberalnega židovskega lista. To je višek politične nedostojnosti. (Dolgotrajno viharo pritrjevanje na levi. — Anhaltender stürmischer Beifall links. — Poslanec — Abgeordneter dr. Triller: „Lagal se je, če trdi, da sem govoril proti veri“. — Ogorčenje in klici na levi — Entrüstung und Rufe links: „Saj ste res govorili proti veri!“) Gospod deželni glavar! Jaz mislim, beseda „lagal“ je neparlamentarna, torej prosim, da se gospoda poslanca dr. Trillerja pokliče k redu!

Deželni glavar:

(pozvoni — das Glockenzeichen gebend):

Tak izraz v istini ni parlamentaren in jaz ga moram grajati.

Poslanec dr. Šusteršič:

(nadaljuje — fortfahrend):

To je gotovo politična nedostojnost, to je višek politične nedostojnosti, če se očitajo komu stvari, za

katere se nima dokazov. Torej gospodje, jaz pravim, da je to višek politične nedostojnosti in če ima gospod dr. Triller kake dokaze, da sem jaz napravil tako kravjo kupčijo, potem na dan z dokazi! (Burno odobranje, viharo živjoklici in ploskanje na levi. — Stürmische Zustimmung, stürmische „Živijo“-Rufe und Händeklatschen links.) In če je dr. Trillerju kdo kaj takega rekel, potem naj ime pove, pa bo občutil tisti, ki ga je nalagal! (Poslanec — Abgeordneter dr. Triller: „Ali smo v tejatru?“) Vsekako ne v redakciji „Slovenskega Naroda!“ (Bučen smeh. — Schallendes Gelächter. — Poslanec — Abgeordneter dr. Tavčar: „V redakciji ‚Slovenca‘ ste pa dostikrat!“) Jaz ne vem, če Vi veliko tja hodite (Živahna veselost — Stürmische Heiterkeit), jaz sem jako redkodkaj tam.

Gospod dr. Triller se je tudi danes izjavil, da on nikdar ni govoril v tej zbornici zoper vero in je rekel, da je to laž. (Živahna veselost. — Lebhaftige Heiterkeit.) Ker je ta medklic napravil, moram nanj reagirati, če mu tudi ni všeč. Tista izvajanja dr. Trillerja v tej zbornici so iste vrste. (Poslanec — Abgeordneter dr. Triller: „Kdaj?“) Pri cestnem zakonu. (Klici na levi — Rufe links: „Pri draginji!“) Res, pri debati o „draginji“, spadajo med tiste vrste govorov in izvajanj, katera postajajo pozneje neprijetna za dotičnika, ki jih je govoril. (Klici na levi — Rufe links: „Tako je!“) Vi ste vložili po gospodu dr. Novaku predlog, da naj se meje za izvoz naše živine zapro, za uvoz tuje živine pa odpro. Pri belokranjskih volitvah so pa vsi Vaši somišljeniki to tajili in rekli, da ni res, da bi se bil stavil tak predlog. (Klici na levi — Rufe links: „Čujte! Čujte!“) In tudi „Slovenski Dom“, glasilo Vaše stranke, je to tajil, kakor se mi je poročalo. Podobno bi sedaj menda tudi radi utajili dr. Trillerjeva protiverska izvajanja v draginjski debati. Dr. Triller je pri tisti priliki poudarjal, da je „veren“ človek — toda vsa njegova sledeča izvajanja so bita taka, da je to pobil, kar je prej poudarjal. (Poslanec — Abgeordneter dr. Triller: „Od Tebe se bom učil!“) Lahko! Sicer se pa nisem nikdar brigal, kakšno versko prepričanje ima gospod doktor Triller, to je njegova privatna stvar! Tudi nisem nikdar od njega zahteval, da poda tukaj svoj „Credo“. Ker je pa patetično zatrjeval v tej zbornici, da je veren, je tudi dovoljeno konstatovati, da se je zaletel v eni sapi zoper globoko versko prepričanje našega ljudstva. (Živahno pritrjevanje na levi. — Lebhaftige Zustimmung links.) Kaj drugega pomenja njegovo izvajanje, s katerim je hotel našemu ljudstvu odrekati pravico, da gre na romanje, če hoče, ali da so mu cerkve prelepe na naših gričih in dolih? (Poslanec — Abgeordneter dr. Triller: „Jaz sem samo rekel, da naši župniki konkurirajo, kdo bo imel lepšo cerkev!“) „Cerkve so prelepe!“ je zaklical dr. Triller. (Klici na levi — Rufe links: „Tako je!“) „Jaz sem veren“, je rekel dr. Triller — v eni sapi pa se je spotikal

nad verskim življenjem našega ljudstva! Kajti versko življenje našega ljudstva je katoliško, je cerkveno življenje in naše ljudstvo ljubi lepoto hiše Božje! (Živahno pritrjevanje na levi. — Lebhaftes Zustimmung links.) In dr. Triller se je zadržal zlasti v verske redove — a redovniško življenje je najlepša cvetka katoliško-verskega življenja in ravno v to se je gospod dr. Triller zadiral z največjo vehemenco in je rekel, da bi bilo najbolje redovnike zapoditi. (Poslanec — Abgeordneter doktor Triller: „Take ne, ki karitativna dela opravljajo!“) Gospod dr. Triller mora imeti kako posebno rankino zoper kakega kapucinarja (Bučen smeh. — Schallendes Gelächter.), morebiti izza mladih let, sicer ne vem, kako je to, da vedno in vedno pri vsaki najindiferentnejši zadevi pride na kapucinarja! Dr. Triller, ki trdi, da je „veren“ človek, bi vendar moral vedeti, da versko življenje ne obsega samo karitativnih del, ampak tudi bogoslužje in s tem v zvezi treba dušnega pastirstva in dušnih pastirjev, duhovnikov. Za katoliško bogoslužje treba duhovnika in naše verno ljudstvo je silno hvaležno, če ima dovolj duhovnikov. Pomanjkanje duhovnikov je pri nas silno veliko, mnogo kooperant je nezasedenih in mi imamo časih v velikanskih župnijah enega samega duhovnika. Pod tem trpi bogoslužje in dušno pastirstvo. Pravi blagor bi bil za dotični kraj, če bi hoteli redovniki priti tja, da bi sodelovali pri bogoslužju in pri dušnem pastirstvu. Če se pa kdo na vsi črti spotika nad vsem, kar služi bogoslužju in dušnemu pastirstvu, in v eni sapi trdi, da je „veren“ (Klici na levi — Rufe links: „Katero vero ima dr. Triller?“), potem mu moram odgovoriti z besedami dr. Trillerja samega: Fraze nič ne veljajo, temveč fakta, fakta, fakta! (Živahno pritrjevanje na levi. — Lebhaftes Zustimmung links.) — In sedaj pustimo bosenskega kmeta in kapucince in idimo naprej.

Gospod dr. Triller se je pritoževal v svojem govoru zoper konfiskacije liberalnih slovenskih listov. Konfiskacije se izvršujejo na podlagi zakona, in ugovori zoper konfiskacije se podajajo pri sodišču. Kolikor je meni znano, pri sodiščih niso ravno pogosto sejani pristaši Slovenske Ljudske Stranke (Veslost na levi — Heiterkeit links), ampak so večinoma pristni liberalci (Klici na levi — Rufe links: „Tako je!“) Če pa tako pišete, da morajo Vaši lastni misljeniki izrekat obsojbe nad Vašimi listi, potem iščite krivca v Vaši stranki, ne pa pri Slovenski Ljudski Stranki ali pri deželnem predsedniku, ki nima nobene pravice konfiscirati. (Živahno pritrjevanje na levi. — Lebhaftes Zustimmung links.)

Gospod dr. Triller se je nadalje spotikal nad mojim predlogom, da se preide na dnevni red radi odgovora gospoda deželnega predsednika na mojo interpelacijo v ljubljanski aferi. To je zelo čudno od gospoda dr. Trillerja, kajti on je v dotični seji vložil nujni predlog v tej zadevi, kateremu se sicer ni priznala nujnost, vendar pa je dotični predlog

prišel kot navadni predlog v ustavni odsek. Ustavni odsek je razpravljal o tem predlogu, o čemer bi moralo priti poročilo v zbornico. Toda, kaj se zgodi? Gospod dr. Triller vstane in izjavi: „Kaj bomo to še enkrat nosili pred zbornico, naj obleži tukaj! (Burni klici na levi — Stürmische Rufe links: „Čujte! Čujte!“) Zato je več kot čudno, da ima gospod dr. Triller čelo spotikati se nad mojim predlogom. Jaz mislim, da čim manj govorite o tej stvari, toliko bolje bo za Vas, gospod dr. Triller (Klici na levi — Rufe links: „Tako je!“), ne da bi se seveda s tem hotel identificirati z gotovimi napadi na Vas iz Vašega lastnega tabora. S tem hočem le ponoviti, kar sem že poudarjal v tozadevni debati, da bi bilo za ljubljansko avtonomijo veliko bolje, če bi se bili obrnili na svoje someščane, kakor pa da ste klicali na pomoč tuje elemente.

Gospod dr. Triller je bil tudi tako prijazen, da me je primerjal z levom. No, veliko levove narave nimam v sebi, raztrgal še nisem nobenega. (Živahna veselost. — Lebhaftes Heiterkeit.) Ker je pa končno gospod dr. Triller tudi konstatiral, da sem že ukročen, je končal svoja izvajanja z „mirno dušo“. (Ponovna živahna veselost. — Erneute lebhaftes Heiterkeit.) In zaradi tega se tudi jaz z mirno dušo poslavljam od gospoda dr. Trillerja in grem dalje. (Poslanec — Abgeordneter dr. Tavčar: „Sedaj pa pridem jaz na vrsto!“ — Poslanec — Abgeordneter dr. Lampe: „Pojprej pride še gospod grof Barbo!“)

Sedaj pride gospod grof Barbo in bom ž njim v razmeroma kratkem času končal. Tudi gospod grof Barbo se je pritoževal, da se je predložil samo provizorij. Na to sem reflektiral uvodoma in tudi je na to že odgovoril gospod dr. Lampe. Ako pa meni gospod grof Barbo, da je tak provizorij protiustaven, in da postopa deželni odbor protiustavno, ako sklene izdatke v okvirju nepotrjenega proračuna, potem bi jaz gospoda grofa opozoril na analogijo državnega proračuna. Državna uprava postopa ravno tako! In opozoril bi gospoda grofa, da je ravno on najmanj poklican, to grajati, kajti baš na podlagi takega državnega proračunskega provizorija je prišel nemški šolski nadzornik v našo deželo. (Klici na levi — Rufe links: „Čujte! Čujte!“) Gospodje, s tem sem odpravil ustavni pomislek častitega gospoda grofa Barbo. Če ne bo v svojem življenju pregrešil nikdar hujšega ustavolomstva, potem lahko z mirno vestjo prilepi na svoja vrata tablico z napisom: „Verfassungstreuer Großgrundbesitzer“. (Burna veselost. — Schallendes Heiterkeit.)

Gospod grof Barbo se je pa spustil z menoj v političen dialog glede tiste nesrečne izjave, ki so jo gospodje od desnice oddali po častitem gospodu pl. Schollmayerju pred razpravo o cestnem zakonu. Gospoda moja, jaz pa razumem, da je dotična izjava častitem gospodom na desnici „post festum“ zelo malo všeč. Dobili so takozvani „Treppenwitz“. Gospodje so prišli pozneje do prepričanja, da niso naredili ravno kaj posebno modrega, ko so izdali dotično izjavo, in sedaj si skušajo nekoliko

pomagati z zgovornostjo svojega načelnika. Seveda jim tega nihče ne zameri, ali, gospodje, na nekatere stvari moram pa vendarle nekoliko odgovoriti. Gospod grof Barbo se je seveda skliceval na petletno obstrukcijo, ki jo je delala naša stranka v tej zbornici, in ki mu gotovo tudi še danes ni všeč, ker je privedla končno do ljudske večine v tej zbornici. A, gospodje, ne pozabite nikdar na to, na kar sem opozoril že v svojih izvajanjih dne 24. oktobra t. l., kako lahkomišljeno ste izzvali to obstrukcijo, ko ste tako nečuvveno zlorabljali svojo takratno kombinirano večino, da niste naši stranki hoteli dati niti v odsekih primerne zastopstva in ne pozabite, da je bila ta obstrukcija absolutno potrebna, ker je samo po tej poti bilo mogoče izvojevati razširjenje volivne pravice za deželni zbor v zmyslu demokratskih načel. Torej nikar ne govorite o tej obstrukciji, ki se ne da primerjati z nobeno drugo. — Gospod grof Barbo je tudi govoril o obstrukciji naše stranke v državnem zboru in je dejal: Dr. Šusteršič se je v deželnem zboru na Starem Strelišču bridko pritoževal, da državni zbor ne dela in je tožil, zakaj vlada ne uvede splošne in enake volivne pravice, češ, potem bo vse dobro. In sedaj, ko imamo splošno, direktno, enako in tajno volivno pravico, pravi gospod grof, sedaj je pa ravno dr. Šusteršič tisti, ki zavira delovanje na podlagi splošne, direktne, enake in tajne volivne pravice izvoljenega državnega zbora. Jaz bi gospodu grofu odgovoril, da je moje prepričanje, da pridemo do ozdravljenja naših javnih razmer v državi ravno potem demokratiziranja naših javnih naprav, in da je smatrati kot velikanski korak naprej v tem oziru, da se je dosegla splošna in enaka volivna pravica za državni zbor. (Živahno pritrdjevanje na levi. — Lebhaftes Zustimmung links.) Moje prepričanje se v tem oziru ni čisto nič izpremenilo. Gospodje, če pa kdo misli, da bo državno telo, ki je bilo bolno že spočetka, ker se je postavilo leta 1867. na nezdravo temeljno podlago, hipoma okrevalo, če se uvede splošna in enaka volivna pravica samo za eno, četudi najvažnejšo javnopravno korporacijo, ali pa če kdo kuje orožje zoper splošno in enako volivno pravico, ker ni bilo, ko se je uvedla, v 24. urah vse v redu in ker poslanci splošne in enake volivne pravice ne sedijo skupaj v angeljski harmoniji (Živahna veselost. — Lebhaftes Heiterkeit.), s tem se ne da diskutirati. Splošna in enaka volivna pravica mora tudi narediti še svojo pot, da more v polni meri izvrševati svojo nalogo, kakor je mišljena. Gospodje, mi nismo krivi, da ima poslanska zbornica poslovnik, ki omogočuje obstrukcijo, mi nismo krivi, da je v vladni večini velik del, in to je ravnotistidel, ki stoji najbližje gospodu grofu Barbo (Poslanec — Abgeordneter Jarc: „Ves Freisinn!“), ki se bo brez pomisleka poslužil obstrukcijskega orožja, če pride v politično zadrego. Danes so seveda ti gospodje proti obstruk-

ciji, ker imajo oblast v rokah, in jim vlada stori vse po volji (Grof Barbo ugovarja — Graf Barbo widerspricht), izvemši seveda naš občinski red. (Živahna veselost. — Lebhaftes Heiterkeit.) Ampak, če mislite gospod grof, da se bo vsa situacija v državnem zboru zaradi takih malenkosti na glavo postavila, ste v veliki zmoti. Gotovo pa je, da bi stranka večine, ki je Vam najbližja, brez pomisleka zgrabila orožje skrajne obstrukcije, če bi se potisnila v tisto pozicijo, v kateri se nahajamo danes Slovani. (Klici na levi — Rufe links: „Tako je!“) Saj sedi kot eksponent te stranke celo na ministrskih klopeh mož, ki je leta in leta obstruiral, in to še minister, kateremu je izročeno vrhovno varstvo pravice v državi, to je sedanji justični minister Hohenburger. (Klici na levi — Rufe links: „Čujte! Čujte!“) Gospoda moja, ako v takih razmerah tudi naša stranka v momentu, ko se hoče našemu narodu storiti kruta krivica, poseže po skrajnem orožju, s katerim razpolaga, potem pa čim nima nihče pravice, se čez to pritoževati in najmanj pristaš nemškega Freisinna, ki živi od obstrukcije. (Živahno pritrdjevanje na levi. — Lebhaftes Zustimmung links.) — Naslovil bi gospoda grofa na adresu češkega deželnega zbora. Ta korporacija je urejena popolnoma po srečanju gospoda grofa Barbo. Veleposestvo ima tam mogočno stranko, relativno veliko močnejšo kakor v našem deželnem zboru. Splošna volivna pravica še ni našla dohoda tje, sami privilegiranci sedijo v vsem deželnem zboru! In tisti, ki zavirajo delovanje (Grof — Graf Barbo: „Und wer vermittelt jetzt zwischen den Parteien? Wenn ein Verständnis zustande kommt, so ist das das Verdienst des Großgrundbesitzes!“), to je najmanj, ampak tisti, ki zavirajo delovanje (Poslanec — Abgeordneter Jarc: „Freisinn!“), to je „Freisinn“, Vam politično stojijo najbližje, in dotične obstrukcije se je solidarno udeleževalo tudi ustavoverno veleposestvo. (Klici na levi — Rufe links: „Čujte! Čujte!“) Torej nikar si ne očitajmo, gospod grof, obstrukcije eden drugemu: „Grešniki smo vsi! (Bučen smeh. — Schallendes Gelächter.) Ves ustroj naše države je tak, da bukne danes tukaj, jutri tam, kaka majhna revolta — hvala Bogu v postavnih mejah. Seveda naloga državne umetnosti je, državno ladijo voditi tako, in javne zadeve opravljati tako, da taki neizogibni pojavi napravljajo čim najmanj škode celokupnosti. Gotovo pa je, da takrat, ko smo mi obstruirali, ni bilo prav nobene škode, med tem ko je vsled nemške liberalne obstrukcije v češkem deželnem zboru prišla cela ta bogata in cvetoča kraljevina na rob propada. (Klici na levi — Rufe links: „Tako je!“) Ampak še nekaj bi povedal gospodu grofu. Jaz bi ga namreč vprašal, če je on kdaj kaj slišal o „lex Krek“, t. j. o predlogu „Slovenskega kluba“ v državnem zboru za preosnovo poslovnika? Dotična lex Krek — ker ste že mene napadli zaradi obstrukcije, moram to poudarjati, — je prišla tudi iz moje inicijative in ako bi se bila tista „lex Krek“ sprejela tako, kakor

je bila predlagana po nujnem predlogu Slovenskega kluba, bi bila vsaka obstrukcija v državnem zboru enkrat za vselej onemogočena (Klici na levi — Rufe links: „Tako je!“), pod edinim pogojem, da je predsednik državnega zbora na svojem mestu. In kdo je bila tista stranka, ki se je najbolj upirala tej lex Krek? To je bila zopet častita stranka, ki se imenuje nemški „Nationalverband“. Naš predlog se je potem tako potvoril, da je ostalo še vedno vse polno obstrukcijskih možnosti. Gotovo pa je eno: Mi ne moremo nič za to, da se je v naše vino, ki je bilo dobro in zdravo, vlilo toliko vode! Mi ne moremo nič za to, da je ostala mogoča obstrukcija. Ker pa ta možnost še obstoji, ima vsak pravico se je posluževati, in ako se je poslužujemo mi, smo odgovorni za to le svojim volivcem. Neumno in bedasto bi pa bilo, če se samo naša stranka ne bi posluževala tistega orožja, katerega se poslužuje nasprotnik. Gospod grof naj vzame na znanje, da, če gre na nas nasprotnik z nožem, imamo tudi mi pravico nož v roko vzeti. (Klici na levi — Rufe links: „Tako je!“) „To je povedal tudi gosp. dr. Krek, ko je na Dunaju utemeljeval svojo ‚lex‘, rekoč: Gospodje, naredimo tako, kakor dva moža, ki se spoprime ta z nožem. Eden pravi: Daj nož iz rok! Drugi pa mu odgovori: Daj ga tudi ti iz rok! Mi smo proponirali: dajmo vsi nož obstrukcije iz rok, ki je dvorezen! Toda naš predlog se ni sprejel, in zato smo mi zadnji, glede katerih bi imel gospod grof pravico se pritoževati.

Gospod grof Barbo mi je očital, da sem v svojem govoru dne 24. oktobra t. l. trdil, da ima vsaka vlada zakonito dolžnost predložiti vse v sankeijo, kar mi tukaj sklenemo. Jaz vabim gospoda grofa, naj prečita tisto našo izjavo, pa bode videl, da tega v tej izjavi ni. (Klici na levi — Rufe links: „Tako je!“ — Grof — Graf Barbo: „Slovenec“ frisch gebracht!“) „Slovenec jo je čisto natanko prinesel tako, kakor se je glasila. Dotični stavek se glasi (bere — liest): „C. kr. vlada pa izvršuje le svojo konstitucionalno dolžnost, če spoštuje v temeljnih zakonih zajamčeno deželno avtonomijo in predloži v Najvišje potrjenje zakon, ki je bil praviloma sklenjen v najstrožjem okviru deželnozborske kompetence.“

To je pa vse nekaj drugega, nego to, kar mi podtika gospod grof. Jaz se ne bom dalje spuščal v to zadevo, ker končno nisem v to poklican, da bi dal tukaj državnopravne nauke. (Živahna veselost. — Lebhafter Heiterkeit.) — Prehajam k zadnjemu kontragovorniku gospodu dr. Tavčarju.

V glavnih stvareh sem pravzaprav že odgovoril, ko sem odgovarjal tovarišu dr. Trillerju. Ampak en stavek dr. Tavčarjevega govora moram zavriniti z vso odločnostjo. Dr. Tavčar je namreč trdil, da je proglasil dr. Šusteršič načelo, da je večina vse, manjšina pa nič in brezpravna. Gospodje tega načela nisem nikdar proglasil (Klici na levi — Rufe links: „Tako je!“) in se sklicujem zopet na svojo izjavo z dne 24. oktobra t. l., ki obsega doslovno sledeči odstavek (bere — liest): „Kakor doslej, bo Slovenska Ljudska Stranka tudi v bodoče

zvesto čuvala, da vsaka stranka lahko svobodno in v najobilnejši meri zastopa in skuša ustavnim potem uveljaviti v visoki zbornici svoja načela, svoje nazore in interese svojih volivcev.“

Gospodje, manjšina ima eno pravico in to ji priznavamo v polni meri, namreč, da se ji da možnost, da zastopa svoja načela v tej zbornici, in da jih skuša ustavnim potem uveljaviti. Te pravice nismo nikdar kršili in je ne bomo, gospodom damo popolno govorniško svobodo, na razplago imajo vsako priliko, da se udeležujejo razprav, oni imajo to priliko v vsakem odseku in v vsaki komisiji in oni imajo to priliko tudi pri deželnih zavodih. Ravno te dni smo pokazali, pri sestavi kuratorija deželne banke, da ne postopamo prav nič tesnosrdno in da nikakor ne preziramo manjšine. Gospoda moja, mispoštujemo manjšinske pravice, zahtevamo pa, da tudi Vi spoštujete večinske pravice. (Živahno pritrjevanje na levi. — Lebhafter Zustimmung links.) Imamo deželno ustavo, ki veleva, da mora obveljati to, kar sklene večina. Ja, gospodje, kako si pa mislite parlamentarizem, ako ne odločuje večina. To vendar ni nasilstvo, ako večina sklene to, kar za pravo spozna. To je njena pravica in dolžnost. — To pravico si prisvajamo in te pravice si od nikogar kratiti ne damo. (Živahno pritrjevanje na levi. — Lebhafter Zustimmung links.)

Gospod dr. Tavčar je trdil, da se je deželnega odbora polastila špekulacijska strast, in sicer da se je ta strast pojavila v zadevi uporabe vodnih sil za deželo. Vzkliknil je, da takega pooblastila, kakršno smo včeraj dali deželnemu odboru, ne bi Diesraeli ali kdorkoli nikdar dobil od kateregakoli parlamenta. Gospodje, jaz ne vem, ali je gospod dr. Tavčar svoje nazore tozadevno tudi zadostno temeljito obrazložil v svojem klubu, kajti včeraj je njegov pristajaš gospod dr. Vilfan mirno glasoval za tisto pooblastilo, o katerem gospod dr. Tavčar pravi, da je takonečuvno, da noben parlament zanj ne bi smel glasovati. (Živahno odobravanje in veselost na levi. — Lebhafter Beifall und Heiterkeit links.) — Torej, gospodje, napravite predvsem red v svoji stranki (Klici na levi — Rufe links: „Tako je!“) in potem šele učite nas!

Tudi prorokovanja se lotite šele potem. Dotlej se ne bom spuščal v Vaša prorokovanja in ugibanja, kaj bi in kaj ne bo. Tudi ne bomo od Vaše strani sprejemali nobenih naukov o politični dostojnosti. Ako bi hotel o tem poglavju govoriti, bi predaleč zašel, čas je pa že, da rešimo enkrat budgetni provizorij. — Dr. Tavčar nas je proglasil za sovražnike Ljubljane, a dokaza seveda zopet ni navedel nobenega. Govoriti o našem sovraštvu do Ljubljane, je naravnost nečuvno podtikavanje. Mi imamo v Ljubljani jako lépo število somišljenikov, kar se bo ja kmalu pokazalo pri volitvah, in vsak razsoden človek mora izpredvideti, kako nezmiselno je, podtikati nam sovraštvu do naših lastnih

somišljenikov. (Živahno pritrdjevanje na levi. — Lebhaftes Zustimmung links.) Ravno nasprotno je res in jaz lahko trdim, da je ravno Slovenska Ljudska Stranka tista, ki skrbi najbolj za javni blagor in napredek Ljubljane. Gospod doktor Tavčar se pritožuje zoper rekurze gg. Štefe in Kregar, ki sta jih vlagala na deželni odbor zoper razne odločbe bivšega občinskega sveta. V podrobnosti se seveda ne spuščam. A gospod dr. Tavčar je primerjal v neki drugi debati visoko zbornico z „Abdero“. Seveda, vsak član bivšega občinskega sveta ljubljanskega je kompetenten govoriti o Abderi. (Živahna veselost na levi. — Lebhaftes Heiterkeit links.) Meni se zdi pritožba zoper rekurze gg. Štefe in Kregar v tej zbornici abderična. Gospodje, ali obstoji kak deželni ali državni zakon, po katerem bi deželni odbor sploh imel pravico, da rekurzov ne presoja objektivno in po postavah samo zato, ker sta jih vložila dva gospoda, ki gospodu dr. Tavčarju, kakor je videti, nista všeč? (Živahna veselost na levi. — Lebhaftes Heiterkeit links.)

Sedaj pa še par besedi o prestavljanju učiteljev. Na to smo že slišali odgovor z najkompetentnejšega mesta, iz ust častitega gospoda deželnega predsednika. Jaz bi samo rekel, kaj pa, če bi gospodje navedli konkretne slučaje? Povejte konkretni slučaj, kjer se je komu zgodila res krivica in potem se bomo razgovarjali. A potem se pa tudi nikar ne pritožujte, če bomo morali iz disciplinarnih aktov spraviti na dan reči, ki dotičniku ne bodo všeč.

A resnica je, da ne veste povedati ne enega konkretnega slučaja, kjer bi se bila zgodila krivica! (Klici na levi — Rufe links: „Tako je!“)

Gospoda moja, gospod dr. Tavčar ima fiksno idejo, da mora biti kako posebno razmerje med menoj, odnosno med Slovensko Ljudsko Stranko in pa med gospodom deželnim predsednikom. Dovolite mi tudi o tem par besedi. Naše razmerje napram deželnemu predsedniku je tisto, katero zavzemamo napram vsakemu državnemu uradniku. Mi od njega zahtevamo, da vestno in objektivno vrši svojo dolžnost in da se zlasti ozira na potrebe in želje ljudstva. In ako je kak uradnik objektivni, ako objektivno vrši svojo dolžnost napram deželi in ljudstvu, ki mu je po cesarju v skrb izročeno, potem smo mu gotovo hvaležni za to in priznavamo njegovo delovanje. (Klici na levi — Rufe links: „Dobro! Dobro!“) Gospodje trdite, da je gospod deželni predsednik ekspozitura naše stranke. To je naravnost nezmisel in jaz ne vem, kje da bi bil tisti konkretni faktum, ki bi dokazal resničnost te trditve. Pač pa nekaj drugega vem, da smo še nedavno v naši deželi videli deželnega predsednika, o katerem sicer ne moremo ravno reči, da je bila ekspozitura liberalne stranke, pač pa lahko nasprotno rečem, da je liberalna stranka bila njegova ekspozitura

(Klici na levi — Rufe links: „Tako je!“), in to je bil mož, ki je bil poln sovražstva in zaničevanja do našega naroda! (Burno pritrdjevanje na levi. — Stürmischer Beifall links.) In ta deželni predsednik je užival zaupanje liberalne stranke, ki mu je bila vedno za vse na razpologo, kakor zvesti hlapec, in katera še sedaj po njem žaluje, to pa samo zato, ker je posebej še preganjal našo stranko! — Torej, gospoda moja, nikar ne govorite o takih stvareh. Mi smo na tem stališču in ostane nemo na tem stališču, da zahtevamo objektivno poslovanje od strani vsakega uradnika v naši deželi, ker je uradnik končno vendarle plačan z ljudskimi groši. Drugega razmerja med nami in katerimkoli uradnikom v deželi, tudi gospodom deželnim predsednikom ni. In mi smo vedno bili prvi, gospoda moja, ki smo, če je gospod deželni predsednik kaj storil, kar nismo smatrali kot prav, to z vso odločnostjo grajali.

Gospod dr. Tavčar je dejal, da naša stranka ne stremi po drugem, kakor da bi ugonobila narodno-napredno stranko. Gospoda moja, hoteti ugonobiti kako stranko je nonsens, kajti vsaka stranka je organizacija, katera zastopa to ali ono idejo. Razbije in ubije se lahko organizacija, ampak ideja ostane. In kar se baš Vaše organizacije tiče, gospoda, moram reči, da nam je organizacija Vaše stranke takšna, kakršna je, še vedno ljubša, kakor če bi bila drugačna, kajti, če bi bila ugonobljena Vaša sedanja organizacija, bi prišla na njeno mesto kaka druga organizacija, ki bi bila morebiti za nas slabša. (Živahno odobravanje na levi. — Lebhafter Beifall links.) Skratka: Mi smo se Vas navadili (Bučna veselost — Schallende Heiterkeit) in najljubše nam je, da ostanete taki, kakršni ste. (Ponovljena živahna veselost. — Erneute lebhaftes Heiterkeit.)

Gospoda moja, jaz sem pri koncu svojih, četudi bolj obširnih izvajanj, h katerim sem pa bil deloma naravnost izzvan. In sedaj lahko končam in pravim: Mi bomo svoje delo nadaljevali po tistih načelih, po katerih smo delovali doslej. Od poti, po kateri gremo, nas ne spravi nobena sila sveta! Naše delo ne gre na to, ugonobiti Vašo stranko, pač pa na to, omejevati njen vpliv, zlasti v toliko, v kolikor se obrača zoper najsvetejše prepričanje našega ljudstva in zoper interes našega ljudstva! (Živahno odobravanje na levi. — Lebhafter Beifall links.) Gospoda moja, mi smo zoper ta vpliv, ker žalibog dosedaj še nikjer nismo videli od Vaše strani koristnega delovanja. (Klici na levi — Rufe links: „Tako je!“) Gospodje, mi pa imamo to zavest, četudi gospodje nasprotniki tega seveda ne boste priznavali, da po svojem prepričanju, po svoji najboljši vesti in vednosti delamo to, kar smatramo kot najboljše in najkoristnejše za naše ljudstvo in za našo deželo. In ker so nam tisti, ki so v to poklicani, namreč naši volivci, poverili večino, zaraditega se tudi poslužujemo svoje večine.

Tako je bilo dosedaj, do danes, tako bo jutri in v prihodnje. Mi vemo, kaj je naša dolžnost in mi vemo, kaj je pravica ljudstva. Dve reči sta, od katerih ne odnehamo: to je naša dolžnost in to so pravice ljudstva! (Viharno odobravanje in ploskanje na levi. — Stürmischer Beifall und Händeklatschen links.)

Deželni glavar:

Gospodje, sedaj bom sejo prekinil in nadaljevali bomo ob ½5. uri popoldne.

Seja prestane ob 2. uri 30 minut popoldne in se nadaljuje ob 4. uri 45 minut popoldne. — Die Sitzung wird um 2 Uhr 30 Minuten nachmittags unterbrochen und um 4 Uhr 45 Minuten nachmittags wieder aufgenommen.

Deželni glavar:

(pozvoni — das Glockenzeichen gebend):

Nadaljujemo prekinjeno sejo.

Besedo dobi sedaj gospod poslanec grof Barbo.

Abgeordneter Graf Barbo:

Hohes Haus! Vor allem muß ich mich einer angenehmen Pflicht entledigen, indem ich im Namen der Partei, der ich angehöre, sowie — ich habe zwar hiefür kein Mandat, glaube es aber dennoch tun zu dürfen — im Sinne der ganzen deutschen Partei den geehrten beiden Gegenparteien meinen Dank dafür ausspreche, daß wir bei ihnen so kolossal beliebt zu sein scheinen (Veselost na desni. — Heiterkeit rechts), denn beide Parteien werfen einander immer gegenseitig vor, daß die andere mit uns zu lebenswürdig sei. Ich habe wiederholt in slowenischen Blättern gelesen, daß die Deutschen furchtbar eingebildet sind, und dieser Einbildung ist es vielleicht zuzuschreiben, daß wir in Ihren gegenseitigen Vorwürfen eine Eifersucht erblicken. (Veselost. — Heiterkeit.) Sehen Sie, meine Herren, Sie brauchen die Deutschen sehr notwendig, denn wenn Sie die Kapuziner und die Deutschen sich nicht an den Kopf werfen könnten, so glaube ich, würde Ihnen das sehr abgehen, und wenn der Wunsch, den manche hegen, in Erfüllung ginge und die Deutschen in Krain ganz austerben würden, so müßten Sie ein Landesgesetz beschließen, nach welchem der letzte Deutsche Krains ausgestopft und in das Museum hineingestellt werden müßte, damit Sie doch wenigstens darüber streiten könnten, welche von Ihren Parteien demselben eine längere Nase gezeigt hat. (Živahna veselost. — Lebhaftige Heiterkeit.)

Die Veranlassung, meine Herren, daß ich mich nochmals zum Worte gemeldet habe, haben mir einerseits die Ausführungen des Herrn Abgeordneten Dr. Triller und andererseits die des Herrn Dr. Šusteršič gegeben, welche letzterer gemeint hat: On revient toujours à ses premiers amours. Er hat gesagt, daß

Herr dr. Tavčar, respektive Dr. Triller und ich uns in der Opposition gegen das Budgetprovisorium gefunden haben. Das ist aber ein ziemlich großer Irrtum, — schon in formeller Beziehung, da ich mich erstens als „Pro“-Redner eintragen ließ, dann aber auch ausdrücklich erklärt habe, für das Budgetprovisorium stimmen zu wollen. Ich habe nur getadelt, daß wir es nicht mit einem ordentlichen Budget zu tun haben.

Herr Dr. Šusteršič hat aber auch noch einen zweiten Irrtum ausgesprochen, nämlich, daß ich mich für die Erhöhung der Umlagen erklärt hätte. Das ist nicht richtig. Ich habe im Gegenteile ausdrücklich erklärt, daß ich es vollkommen begreiflich finde, daß die Majorität sich nicht entschließen kann, namentlich im heurigen Jahre, welches ein Mißjahr war, an eine Umlagenerhöhung zu denken.

Weiters hat er gemeint, nachdem ich getadelt habe, daß der Landtag dem Landesauschuss keine Ermächtigung gibt, wieweit er in den Auslagen gehen könne, daß das ganz analog sei mit dem Budgetprovisorium, mit welchem im Reichsrath immer gearbeitet wird. Da verhält sich aber die Sache denn doch etwas anders. Wir haben absolut keinen Antrag von Seiten des Finanzausschusses, welcher etwa lauten würde: Der Landtag wolle beschließen, dem Landesauschuss wird die Ermächtigung gegeben, im Rahmen des vorliegenden oder des Voranschlages für das vergangene Jahr die notwendigen Ausgaben zu machen. Darüber ist gar kein Antrag vorhanden.

Herr Dr. Šusteršič ist weiter auf meine Ausführungen bezüglich der Sanktionierungspflicht der Regierung zu sprechen gekommen und hat mir erwidert, daß er die Behauptung nicht aufgestellt habe, daß die Regierung verpflichtet sei, jedes Gesetz zu sanktionieren. Nun, ich beziehe mich da auf einen Passus seiner Rede, die er in der Sitzung vom 24. Oktober in diesem Hause gehalten hat, welcher lautet (bere — liest):

„C. kr. vlada pa izvršuje le svojo konstitucionalno dolžnost, če spoštuje v temeljnih zakonih zajamčeno deželno avtonomijo in predloži v Najvišje potrjenje zakon, ki je bil praviloma sklenjen v najstrožjem okviru deželnozborske kompetence.“

Daß Herr Dr. Šusteršič der Meinung wäre, die Regierung sei auch verpflichtet, solche Gesetze, die über die Kompetenz des Landtages hinausgehen, zur Allerhöchsten Sanktion vorzulegen, das habe ich nicht behauptet und es ist auch selbstverständlich, daß er das nicht gemeint haben kann, allein aus seinen verlesenen Worten ist ganz genau zu entnehmen, daß er es für Pflicht der Regierung erachte, jedes Gesetz, welches der Landtag kompetenzmäßig beschlossen hat, der Sanktion zu unterbreiten, und mit dieser seiner Auffassung, glaube ich, wird er sich, wie ich schon vormittags in meiner Rede gesagt habe und dies nun wiederholen muß, sehr wenig Dank bei seiner eigenen Partei in den benachbarten Kronländern holen.

Nun hat er weiters gemeint, daß im Parlament die Deutschen die Regierung in der Hand haben und die mache, was die Deutschen wollen. Nun, meine

Herren, wir sind gewiß nicht berufen, die Regierung zu verteidigen, zum allerwenigsten eine Regierung, welche Gesetze zur Sanktion empfiehlt, die nur im Interesse der Slowenischen Volkspartei gelegen sind und welche solche Gesetze zur Sanktion empfiehlt, wie das eben besprochene Gemeindegesetz. (Poslanec — Abgeordneter Jarc: „Pa ljubljanski štatut!“) — Das haben nicht wir verlangt, sondern Sie. (Veselost na desni. — Heiterkeit rechts.) Sie haben das eingebracht, wir haben nur zugestimmt.

Den Herrn Abgeordneten Dr. Šusteršič hat nun meine kleine Bosheit — das gebe ich zu, daß es eine Bosheit war — sehr unangenehm berührt, daß ich gesagt habe, er sei einer der Ersten gewesen, welche durch Obstruktion das erste Haus des allgemeinen Wahlrechtes in seiner Tätigkeit behindert haben, und er hat dann auf die Obstruktion der Deutschen hingewiesen.

Nun, wie ich über die Obstruktion denke, das habe ich schon oft gesagt und ich mache kein Hehl daraus, daß ich auch in deutschen Kreisen die Obstruktion gegen die Sprachenverordnungen Baden's verurteilte. Ich habe übrigens dem Herrn Dr. Šusteršič nicht zum Vorwurfe gemacht, daß er obstruiert, — das ist ganz allein Sache seiner Partei und seiner Wähler — sondern ich habe nur meiner Schadenfreude darüber Ausdruck gegeben, daß gerade er es sein mußte, der das von ihm soviel gepriesene Arkanum des allgemeinen gleichen Wahlrechtes selbst gleich ad absurdum geführt hat. Wenn die deutschen Parteien obstruieren, so ist das ihre Sache, denn nicht sie waren es, die das allgemeine gleiche Wahlrecht verlangt haben. Wenn er mir aber die böhmische Obstruktion vorwirft, so bin ich an derselben ganz unschuldig, Sie können mir das wirklich glauben, und gerade die Partei, die uns dort am allernächsten steht, der verfassungstreue Großgrundbesitz ist es, der im Vereine mit dem böhmischen nationalen Großgrundbesitz bestrebt ist, einen Ausgleich herbeizuführen, und wenn es wirklich zu einem nationalen Waffenstillstande kommt, so ist das in erster Linie eben das Verdienst des böhmischen deutschen Großgrundbesitzes.

Herr Dr. Šusteršič hat weiters bemerkt, daß die Obstruktion, welche seine sehr geehrte Partei seinerzeit im Landtage geübt hat, eine schon durch Formalitäten provozierte war, indem die beiden Majoritätsparteien in den Ausschüssen der Minorität nicht die genügende Anzahl von Vertretern gegeben hätten. Die Ausschüsse zählten damals zu zwölf und zu neun Mitglieder und da hat zum Beispiel im Verwaltungsausschusse die Slowenische Volkspartei fünf, der Großgrundbesitz vier und die Slowenisch-liberale Partei drei Mitglieder gehabt.

Was sehen wir aber jetzt? Das Haus zählt gegenwärtig 50 Mitglieder, von denen 27 der Slowenischen Volkspartei, 11 dem Großgrundbesitz und 12 der Slowenisch-liberalen Partei angehören, und in den zu sechs Mitglieder zählenden Ausschüssen gehören je vier Mitglieder der Slowenischen Volkspartei und nur zu je ein Mitglieder den beiden anderen Par-

teien an. Die geehrte Majorität hat also in diesen Ausschüssen doppelt so viele Vertreter, als beide Minoritätsparteien zusammengenommen. Wir haben uns aber darüber nicht beklagt und in keiner Weise beschwert und auch die Slowenisch-liberale Partei, welche zu Beginn der Landtagssession die Obstruktionsmöglichkeit noch in Händen hatte, hat auch gar keine Einwendungen dagegen erhoben. Diese Formalität also, daß Sie, meine Herren, zu wenig Vertreter in den Ausschüssen gehabt haben, hat Sie gewiß zur Obstruktion nicht berechtigt. Nun, den Herren von der damaligen Minorität war aber der formelle Grund nur willkommen, weil sie Obstruktion machen wollten, um, wie Herr Dr. Šusteršič selbst gesagt hat, die Wahlreform zu erreichen. Nun, meine Herren, von Ihrem Standpunkte aus haben Sie ja ganz recht gehabt, Sie sind für Ihre Partei und Ihre Prinzipien eingetreten, aber die Obstruktion ist im Parteiinteresse gemacht worden und so etwas haben wir niemals getan.

Und nun möchte ich nur noch auf einen Punkt der Rede des Herrn Abgeordneten Dr. Šusteršič zurückkommen und das ist es, weshalb ich mich hauptsächlich zum Worte gemeldet habe, auf den Passus nämlich, wo er gemeint hat, daß wir bereits eingesehen hätten, daß wir einen Fehler begangen haben, indem wir uns bei der Beratung des Straßengesetzes absantierten. Ich begreife nicht, wie er zu dieser Anschauung kommen konnte, nachdem ich ja erklärt habe, daß unsere Haltung ganz berechtigt und, wie es sich gezeigt hat, auch ganz richtig war. (Poslanec — Abgeordneter dr. Pegan: „Schwegel bi drugače rekel!“) Um jedes Mißverständnis zu beseitigen, erkläre ich nochmals, daß es uns gar nicht einfällt, unseren Schritt irgendwie zu bedauern, daß er uns nicht im mindesten leid tut, und daß wir unsere Haltung für eine vollkommen richtige ansehen. Was die Demokratisierung anbelangt, so glaube ich, daß ich weder den Herrn Dr. Šusteršič und noch weniger den Herrn Dr. Krek bekehren werde, und Sie, meine Herren, mich nicht. (Poročevalec — Berichterstatter dr. Krek: „Potem pa tiho bodimo o tem!“) — Fürchten Sie nicht, daß ich meine kontingentierte Zeit überschreiten werde. — Wir erblicken in der Demokratisierung eine große Gefahr nicht nur für uns, sondern für alle besitzenden Klassen und für das ganze Volk, dann aber hauptsächlich für den Staat und auch für einen noch höheren Faktor. Meine Herren, nichts ist so launenhaft, wie die Gunst der Masse, welche heute ruft: „Hosianna!“ und morgen „Kreuziget!“ und glauben Sie mir, meine Herren, es wird eine Zeit kommen, wo so mancher unter Ihnen es bedauern wird, daß er mitgeholfen hat, die gesunden konservativen Anschauungen des Bauernstandes zu beseitigen und den Ast abzusägen, auf welchem er sitzt. (Živahno odobravanje na desni. — Lebhafter Beifall rechts.)

Deželni glavar:

Ker noben govornik več ni oglašen k besedi, je debata sklenjena. Preden pa podam končno besedo

gospodu poročevalcu, ima še besedo gospod poslanec dr. Triller, ki se je bil oglasil za faktični popravek.

Poslanec dr. Triller:

Visoka zbornica! Ker gospoda tovariša dr. Šustersiča, čigar trditve sem hotel faktično popravljati, ni tukaj in ker sem temu faktičnemu popravku že prejudiciral z medklici med dopoldanskim njegovim govorom, se odpovem besedi. (Klici — Rufe: „Dobro, dobro!“)

Deželni glavar:

Torej prosim gospoda poročevalca, da poprime končno besedo.

Poročevalec dr. Krek:

Konstatujem samo to nasproti gospodu poslancu grofu Barbotu, da sem jaz v finančnem odseku, četudi v kratkih besedah, ampak čisto jasno razložil, zakaj se moramo zadovoljiti s provizorijem, s tem namreč, da moramo tudi misliti na pokritje, na to pokritje pa ni misliti mogoče iz preprostega razloga, ker ne vemo, kakšen bo prispevek države k naši potrebščini, in s tem, da sem ravno z ozirom na to pokritje predlagal drugo resolucijo.

Gospodu poslancu grofu Barbotu tudi odgovorjam na ta druga izvajanja čisto na kratko, da sedaj si nikakor ne morem predstavljati, v katerem zmislu si on predstavlja to posredovanje veleposestnikov med strankami. Usodna zmeta njegova je, da veleposestvo pomenja hkrati tudi nemško na Kranjskem. O tem ne govorim dalje, ker je to popolnoma nasprotno dejanskim razmeram.

Glede na kritiko gospodov od desnice in od središča pa izražam samo to prepričanje, ki ga ima naša stranka, da se interesi naše stranke krijejo z interesi ljudstva in dežele. V tej zavesti, da stranka, ki jo mi zastopamo, pomeni ogromno večino ljudstva v deželi in deželo samo, dobimo dovolj zaupanje v delo in vase. Pri gospodarskem delu ne pride samo v poštev, koliko bo to in to stalo, ampak pride pred vsem v poštev, kaj se da narediti iz dežele in ljudstva in ali čutimo dovolj zaupanja v svojo osebo in ljudsko moč, da to izvršimo. Mi imamo to zaupanje in zato gre kritika mimo nas, ne da bi nas zadela. (Živahno odobravanje in ploskanje na levi. — Lebhafter Beifall und Händeklatschen links. — Poslanec — Abgeordneter dr. Tavčar: „Za kritiko se ne brigade, plačati pa bomo morali vsi!“)

Deželni glavar:

Mi bomo sedaj glasovali.

Predloge finančnega odseka imate v rokah razmnožene, le pri arabski številki 2. predloga pod št. II. nasvetuje gospod poročevalec dostavek (bere — liest):

„toda s to omejitvijo, da ima odpasti pobiranje deželne naklade na pivo za oni del leta 1911., za katerega bi bil deželnemu zakladu ne glede na odkazovanje, ki se podelijo v zmislu zakonov z dne 25. oktobra 1896., drž. zak. št. 220, in z dne 8. julija 1901., drž. zak. št. 86, oziroma v zmislu namesto teh zakonov

stopivših zakonov iz državnih sredstev odkazan znesek, ki je pri primernem preračunu za letni znesek najmanj enak čistemu dobičku, ki ga je imela dežela Kranjska v neposrednje pretečenem koledarskem letu pri deželni nakladi na pivo.“

V drugem se predlogi finančnega odseka glase (bere — liest):

„Visoki deželni zbor skleni:

I. V pokritje deželnih potrebščin l. 1911. naj se pobirajo od 1. januarja 1911. do onega časa, ko se deželni proračun za l. 1911. definitivno ustanovi, sledeče deželne priklade:

- 1.) 40% doklada na užitnino (tudi posebno) od vina, vinskega in sadnega mošta ter od mesa;
- 2.) samostojna deželna naklada od porabljenega piva po 4 K od hektolitra;
- 3.) 40% doklada na vse direktne davke, izvzemši osebni dohodninski davek in pridobninski davek krošnjarjev.

II. Deželnemu odboru se naroča, da pridobi sklepu pod I. Najvišje odobrenje.

Resoluciji:

1.) Deželni odbor se pooblašča, da primanjkljaj, ki po gori navedenih prikladah ne bo pokrit, v slučaju potrebe pokrije pótém kreditne operacije.

2.) Vlada se pozivlje, da pri rešitvi državnega proračunskega provizorija za l. 1911. primerno ukrene, da dobe dežele že s 1. januarjem 1911 zvišani prispevek iz davka na žganje v zmislu tozadavne vladne predloge.“

Mi bomo tedaj glasovali najprej o predlogih finančnega odseka, in jaz prosim gospode, kateri ste za predlog finančnega odseka pod številkami I in II z dostavkom k arabski številki 2., kakor sem ga najprej prečital, da izvolite vstati.

(Zgodi se. — Geschieht.)

Je sprejeto.

Sedaj bomo glasovali o resolucijah. Dvoje resolucij predlaga finančni odsek, potem je dvoje resolucij stavil gospod poslanec Gangl in eno gospod poslanec dr. Lampe.

Prva resolucija, nasvetovana od finančnega odseka, se glasi (bere — liest):

„1. Deželni odbor se pooblašča, da primanjkljaj, ki po gori navedenih prikladah ne bo pokrit, v slučaju potrebe pokrije pótém kreditne operacije.“

Gospodje, ki se strinjate s to resolucijo, prosim, vstanite.

(Zgodi se. — Geschieht.)

Je sprejeta.

In druga resolucija finančnega odseka se glasi (bere — liest):

„2. Vlada se pozivlje, da pri rešitvi državnega proračunskega provizorija za leto 1911. primerno ukrene, da dobe dežele že s 1. januarjem 1911 zvišani prispevek iz davka na žganje v zmislu tozadavne vladne predloge.“

Gospodje, ki pritrjujete tudi tej resoluciji, prosim vstanite.

(Zgodi se. — Geschieht.)

Je s o g l a s n o sprejeta.

Potem prideta resoluciji gospoda poslanca Gangla, in sicer se glasi prva (bere — liest):

„Deželni zbor skleni:

C. kr. ministrstvo za javna dela se pozivlja, da dá nemudoma napraviti na vseh svojih uradih in poslopih v Idriji vsaj dvojezične, t. j. slovensko-nemške napise, čuvajoč s tem v členu XIX. drž. osnovnega zakona zajamčeno enakopravnost.“

Gospodje, ki ste za to resolucijo, izvolite vstati.

(Zgodi se. — Geschieht.)

Je sprejeta.

Druga resolucija gospoda poslanca Gangla se glasi (bere — liest):

„Deželni zbor skleni:

C. kr. vlada se pozivlja, da čimprej ustanovi v Idriji, v drugem največjem mestu na Kranjskem, ekspozituro c. kr. okrajnega glavarstva v Logatecu.“

Gospodje, ki pritrjujete tudi tej resoluciji, blagovolite vstati.

(Zgodi se. — Geschieht.)

Je tudi sprejeta.

In sedaj bomo glasovali o resoluciji, katero nasvetuje gospod tovariš dr. Lampe in katera ima dve točki. Prva točka se glasi (bere — liest):

„1. C. kr. deželna vlada se pozivlje, da z ozirom na izredno potrebo vodne preskrbe v Suhi Krajini, v velikolaškem, ribniškem, kočevskem, metliškem, črnomaljskem okraju in na Notranjskem in z ozirom na izredno uboštvo teh okrajev, izvirajoče zlasti iz pomanjkanja zdrave pitne vode, za vodovode v teh okrajih izposluje pri c. kr. centralni vladi vsaj 50 % državni prispevek.“

Gospodje, ki pritrjujete tej prvi točki, prosim vstanite.

(Zgodi se. — Geschieht.)

Je sprejeta.

In sedaj pride druga točka, ki se glasi (bere — liest):

„2. C. kr. deželna vlada se pozivlje, da deželi Kranjski tudi k prepotrebnim zgradbam novih nerarskih cest izposluje od centralne vlade državno pomoč.“

Gospodje, ki pritrjujete tudi tej drugi točki resolucije gospoda poslanca dr. Lampeta, prosim vstanite.

(Zgodi se. — Geschieht.)

Je tudi sprejeta in s tem je rešena ta točka dnevnega reda.

In sedaj, gospodje, imamo samo še točko:

3. Volitev kuratorija in revizorjev za deželno banko.

3. Wahl des Kuratoriums und der Revisoren für die Landesbank.

Gospod poslanec dr. Lampe ima besedo.

Poslanec dr. Lampe:

Predlagam v zmislu § 24. deželnozborskega opravilnika, da se takoj sklepa o predlogi deželnega odbora (Glej „Dodatek“. — Siehe „Anhang“), ne da bi se prej izročila kakemu odseku.

Deželni glavar:

Gospod poslanec dr. Lampe predlaga takojšnjo rešitev te predloge v zmislu § 24. našega poslovnika.

Ali želi kdo besede k temu predlogu?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, prosim glasovati.

Gospodje, ki ste za ta predlog, prosim, vstanite.

(Zgodi se. — Geschieht.)

Sprejeto, in jaz pozivljam gospoda poročevalca deželnega odbora, da v zadevi poroča.

Poročevalec deželnega odbora dr. Lampe:

Visoka zbornica! V zmislu statuta deželne banke je deželni odbor v sporazumu z zastopniki strank v tej zbornici zastopanih sestavljal listo članov za direktorij in kuratorij deželne banke in za revizorje. Predlagam, da se predlog deželnega odbora sprejme.

Deželni glavar:

Debata je otvorjena.

Želi kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, bomo glasovali.

Gospodje, ki ste za predlog deželnega odbora, prosim vstanite.

(Zgodi se. — Geschieht.)

Sprejeto, in s tem so dotični od deželnega odbora predlagani gospodje izvoljeni.

K besedi se je oglašil gospod deželni predsednik.

C. kr. deželni predsednik baron Schwarz:

Visoka zbornica! Vsled Najvišjega povelja izjavljam, da je deželni zbor vojvodine Kranjske z današnjim dnem zaključen.

Hohes Haus! Über Allerhöchsten Auftrag erkläre ich, daß der Landtag des Herzogtums Krain mit dem heutigen Tage geschlossen ist, und ersuche den Herrn Landeshauptmann, im Sinne dieses Allerhöchsten Auftrages vorzugehen.

Deželni glavar:

Visoka zbornica! Mi smo dovršili dnevni red današnje seje in ravnokar ste slišali iz ust gospoda deželnega predsednika, da je zasedanje kranjskega deželnega zbora zaključeno.

Mi sklenemo danes zasedanje, katero je najdaljše bilo v zgodovini kranjskega deželnega zbora. Ta sesija se je pričela s 27. marcem 1908 in je trajala torej dve leti in sedem mesecev. Mi imamo danes XXXIII. sejo v tej sesiji in, gospodje, dela smo

opravili izredno veliko. Lahko rečem, ne bojim se nobenega ugovora, glede plodovitosti se nobena prejšnjih sesij ne da primerjati z ravnokar preteklo sesijo. Sledovi tega zasedanja se bodo poznali še v poznejših desetletjih v zgodovini dežele Kranjske (Klici v središču — Rufe im Zentrum: „Se bojimo!“), Zadnji oddelek zasedanja ni trajal dolgo, otvoril se je z dnem 5. oktobra in trajal je 25 dni, vendar tudi ta oddelek ni bil neploden. Mi smo sklenili dva davčna zakona, enega glede davščine od prirastka na vrednosti nepremičnin in potem drugega glede davka od izvrševanja lovske pravice. Istina je, da ne bomo Bog zna kakšnih dohodkov dobili iz teh dveh davščin, ali eno stoji: načeloma važen napredek je to z ozirom na dosedaj tako zanemarjeno deželno zakonodajstvo baš v davčnih zadevah.

Potem smo sklenili cestni zakon. Mnogo je bilo ugovorov in prišlo je do hudih protestov. Ali gospoda, ta zakon je največjega pomena v finančnem oziru, ker jednači davčna bremena, in tudi v tehničnem oziru hoče izboljšati naše ceste.

In potem, gospodje, vzemite hidroelektrične centrale v deželi: — če se ta akcija posreči, potem lahko rečemo, da smo lepšo perspektivo v bodočnost odprli kranjskemu kmetijstvu in kranjski obrti.

Da se je vse to doseglo, gre zahvala stvarnemu sodelovanju vseh poklicanih faktorjev v tej visoki zbornici.

Izrekam predvsem presrčno zahvalo velerodnemu gospodu deželnemu predsedniku baronu Schwarzju, ki je zasledoval obravnave v zbornici in v odsekih z napeto pozornostjo, vsekdar pripravljen priskočiti nam s svojim nasvetom.

Dolžnost mi je potem, da se iz vsega srca zahvaljujem vsem gospodom poslancem, zlasti gospodom načelnikom in članom odsekov.

Ich sage meinen verbindlichsten Dank allen Herren Abgeordneten, insbesondere den Herren Obmännern und Mitgliedern der Ausschüsse, welche alle mit sachkundigem Eifer und patriotischer Hingebung zum Wohle des Landes mitgewirkt haben. Es entspricht insbesondere einem wirklichen Herzensbedürfnisse, wenn ich zugleich dem Herrn Landeshauptmannstellvertreter meinen verbindlichsten Dank ausspreche für die ausgiebige Unterstützung, welche er in der Führung der Präsidialgeschäfte mir hat zuteil werden lassen.

Gospoda moja, sesija je pri kraju in mi zapustimo to dvorano, toda preden to storimo, spominjajmo se, gospodje, preljubljene osebe našega presvetlega vladarja (Poslanci vstanejo. — Die Abgeordneten erheben sich), kateremu je prebivalstvo naše dežele vedno vdano v neomajni zvestobi. Ljubezen do vladarja je od nekdaj globoko ukoreninjena v srcih našega prebivalstva in ta srčni čut je baš letos z dvojno silo vzplamtel, ker je baš v tem letu naš preljubljeni vladar dosegel izredno starost osemdesetih let.

V eni želji se strinja danes prebivalstvo cele dežele: da nam božja previdnost še mnoga in mnoga leta ohrani zdravega in čvrstega preljubljenega cesarja.

In zatorej, gospodje, Vas pozivljam, kličite z menoj vred trikrat: Bog nam živi našega presvetlega cesarja Franca Jožefa I. — Seiner Majestät unserm geliebten, allergnädigsten Kaiser ein dreimaliges: „Živijo!“ — „Hoch!“

(Vsa zbornica kliče trikrat navdušeno: „Živijo!“ — „Hoch!“ — Das ganze Haus ruft dreimal begeistert: „Živijo!“ — „Hoch!“)

Seja deželnega zbora je zaključena.

Konec seje ob 5. uri 15 minut zvečer. — Schluß der Sitzung um 5 Uhr 15 Minuten abends.

Dodatek. — Anhang.

Poročilo deželnega odbora, glede volitve kuratorija in revizorjev za de- želno banko.

Visoki deželni zbor!

Po § 25. statuta deželne banke za vojvodino Kranjsko upravlja to banko kuratorij in direktorij.

Kuratorij je sestavljen iz predsednika, treh podpredsednikov, osem kuratorjev in dveh namestnikov.

Vse te osebe izvoli v svoji skupnosti deželni zbor.

Deželni zbor voli nadalje v svrhu revizije knjig, denarnih in depozitnih blagajn šest revizorjev.

Na podlagi teh določil predlaga deželni odbor:

Visoki deželni zbor skleni:

V direktorij deželne banke se izvolijo:

Predsednik:

Karol Pollak star., tovarnar v Ljubljani.

Podpredsedniki:

Ivan Kregar, načelnik obrtno-pospeševalnega urada in podpredsednik trgovske in obrtne zbornice v Ljubljani;

Jožef Lončarič, podjetnik v Ljubljani;

Jožef Šiška, stolni kanonik v Ljubljani.

Kuratorji:

Anton Belec, župan v Št. Vidu pri Ljubljani;

baron Oto Apfaltrern, graščak v Križu;

dr. Ivan Šusteršič, odvetnik v Ljubljani;

Ivan Traven, ravnatelj „Zadružne zveze“ v Ljubljani;

Jožef Mandelj, deželni poslanec v Ljubljani;

dr. Ferdinand Eger, odvetnik v Ljubljani;

dr. Karol Triller, odvetnik v Ljubljani;

dr. Danilo Majaron, odvetnik v Ljubljani.

Namestnika:

Anton Rojina, mizar v Ljubljani;

Peter Križaj, tovarnar v Št. Petru na Krasu.

Bericht des Landesausschusses, betreffend die Wahl des Kuratoriums und der Revisoren für die Landesbank.

Hoher Landtag!

Nach § 25 des Statutes für die Landesbank des Herzogtums Krain wird diese Bank von dem Kuratorium und dem Direktorium verwaltet.

Das Kuratorium besteht aus dem Präsidenten, drei Vizepräsidenten, acht Kuratoren und zwei Ersatzmännern.

Alle diese Personen werden von dem gesamten Landtage gewählt.

Der Landtag wählt ferner zur Revision der Bücher, ferner der Geld- und Depositenkassen sechs Revisoren.

Auf Grund dieser Bestimmung stellt der Landesausschuß den Antrag:

Der hohe Landtag wolle beschließen:

In das Kuratorium der Landesbank werden gewählt:

Präsident:

Karl Pollak sen., Fabriksbesitzer in Laibach.

Vizepräsidenten:

Ivan Kregar, Obmann des Gewerbeförderungsamtes und Vizepräsident der Handels- und Gewerbekammer in Laibach;

Josef Lončarič, Bauunternehmer in Laibach;

Josef Šiška, Domherr in Laibach.

Kuratoren:

Anton Belec, Gemeindevorsteher in St. Veit bei Laibach;

Baron Otto Apfaltrern, Gutsbesitzer in Kreuz;

Dr. Ivan Šusteršič, Advokat in Laibach;

Ivan Traven, Direktor der „Zadružna Zveza“ in Laibach;

Josef Mandelj, Landtagsabgeordneter in Laibach;

Dr. Ferdinand Eger, Advokat in Laibach;

Dr. Karol Triller, Advokat in Laibach;

Dr. Danilo Majaron, Advokat in Laibach.

Ersatzmänner:

Anton Rojina, Tischlermeister in Laibach;

Peter Križaj, Fabriksbesitzer in St. Peter am Karst.

Revizorji:

Franc Bartol, župan v Sodražici;
 Anton Kobi, veletržec na Bregu pri Borovnici;
 Andrej Šarabon, trgovec v Ljubljani;
 Henrik pl. Schollmayer-Lichtenberg, knez Schönburg-
 Waldenburgov gozdni in domenski ravnatelj;

Rajko Marenčič, trgovec v Kranju;
 Ivan Zabret, župan v Bobovku pri Kranju.

Od deželnega odbora kranjskega.

V Ljubljani, dne 29. oktobra 1910.

pl. Šuklje,
 deželni glavar.

dr. Lampe,
 poročevalec.

Revisoren:

Franz Bartol, Gemeindevorsteher in Sodražica;
 Anton Kobi, Großhändler in Breg bei Franzdorf;
 Andreas Šarabon, Handelsmann in Laibach;
 Heinrich Edler von Schollmayer-Lichtenberg, fürst-
 lich Schönburg-Waldenburgscher Forst- und Do-
 mänendirektor;
 Rajko Marenčič, Handelsmann in Krainburg;
 Ivan Zabret, Gemeindevorsteher in Bobovk bei Krain-
 burg.

Krainischer Landesausschuss

Laibach, am 29. Oktober 1910.

von Šuklje,
 Landeshauptmann.

Dr. Lampe,
 Referent.